

A P O S T R O F

• O dată cu echinoxul de primăvară, a sosit la Cluj – la *Apostrof* și la Universitate – dl Dumitru Țepeneag. În cele câteva zile cât a stat la Cluj, a muncit din greu: a ținut – la Facultatea de Studii Europene, respectiv la Facultatea de Litere – două conferințe despre *Formele de împotrivire la comunism*, a dat interviuri, s-a întâlnit, la *Apostrof*, cu vechi cunoștințe sau a făcut altele, noi. În plus, s-a dus și la Oradea, ca oaspete al Cercului Militar și al Editurii Cogito din Oradea.

Nu știm care din cele două orașe i-au plăcut mai mult dlui Țepeneag. Poate Oradea, unde dl Ioan Țepelea organizase o întâlnire a revistelor de cultură din Transilvania și unde dl Țepeneag a fost supus unui tir de întrebări directe, indiscrete, așadar foarte pe placul domniei-sale. Poate însă i-a plăcut mai mult Clujul, unde a avut un fraged public studentesc, cărui i-a expus teoria sa despre împotrivirea la comunism. Dl Țepeneag afirmă, cu argumente, că a existat trei forme de împotrivire la acest regim de ocupație: opoziția, dizidența și rezistența. Sperăm că vom publica în *Apostrof* un serial al dlui Țepeneag despre acest subiect. Căci ideile dlui Țepeneag, neortodoxe, ar mai putea clarifica și tempera izbucnirile puriste din presa noastră.

• În timp ce dl Țepeneag călătorea spre Oradea, dublul său junglian, Ed. Pastenague, ce are o pasiune a ideilor pe care n-am mai întâlnit-o decât la dl Ion Ianoși, expunea peripeziile biografice și ideatice ale lui Al. Kojève, celebrul comentator al lui Hegel. Pasiunea cu care vorbea era atât de mare, încât nu și-a dat seama că traversează Munții Apuseni, iar la sfârșitul călătoriei s-a arătat dezamăgit că tot drumul între Cluj și Oradea e... podiș și câmpie.

• Profitând de prezența dlui Țepeneag și de oaspeții veniți să-l întâlnească, *Apostrof*-ul și-a decernat, conform statutului,

Premiul anual I. Negoșescu pentru un scriitor tânăr. Scriitorul a fost, de această primă dată, o scriitoare, dna Cecilia Caragea.

În timp ce era anunțat numele premiantului, dl Ion Pop, distrat și delicat cum îl știm, fără să-și dea seama că tocmai făcuse cunoștință cu premianta, a comentat:

„— O copilă foarte talentată, se pare...“
Așa este, dle Ion Pop.

• Și-n sfârșit, dl Nicolae Balotă a sosit în Cluj și, bineînțeles, la *Apostrof*. A intrat atât de firesc pe ușă, încât l-am întrebat, în cor, unde este dna Bianca Balotă. Ne-a făcut o dare de seamă amănunțită despre ultimele 10 luni. Iar noi i-am cerut știri despre faimoasa pălărie a lui Ștefan. Gri, din fetru fin, elegantă și excentrică. O purta tânărul domn Ștefan

sa din Pța M. Viteazul de un securist, și-a sfârșit zilele într-o cameră din curtea de pe str. Dîjmei nr. 29; adică din curtea unde a locuit I. Negoșescu.

• Bianca Balotă lucrează la o carte intitulată *Călătoria noastră*; o carte despre plecarea familiei Balotă din România, plecare pe care dna Bianca Balotă o trăiește, și acum, ca pe o călătorie neîncheiată.

• Cea mai frumoasă-fericită zi din dețența dlui Nicolae Balotă: ziua când, evacuată fiind pușcăriile Pitești, au fost scoși cu toții afară în curte și și-a văzut, în sfârșit, colegii din celelalte celule. Printre alții, l-a văzut pe Radu Cioculescu, cu care a discutat despre Proust.

• Părintele Adrian Popescu, sosit să-l întâlnească pe dl Balotă, a păpat smerit, cu această ocazie, porția de clătite refuzată creștinește de dra Laura Pavel, care postea.

• Mulți își uită capul la *Apostrof*. Dl Călin Stegerea și-a uitat însă numai căciulița sa tadjică cu modele colorate. Îl anunțăm că se află pe mâini bune, la Ana, și că i-o vom înapoia, contra taxă de magazinaj, la solștițiul de iarnă.

• Moralul dlui Mircea Zăciu a crescut simțitor în urma primăverii sale pariziene. A stat aici două săptămâni, vizitând Salonul de Carte și bucurându-se de aerul primăvărat și pascal al Parisului.

• Vinerea Mare a Paștelui catolic e o zi fastă pentru întâlnirile – fie în carne și oase, fie telefonice – dintre „apostrofii“ și Constantin Tacou, directorul Editurii l'Herne. De pildă, în 1995, Marta Petreu se afla, în Vinerea Mare, la sediul acestei edituri pariziene, admirând „Caietele“ l'Herne; în Vinerea Mare a acestui an, cam la aceeași oră, dl Tacou vorbea la telefon cu „apostrofii“, interesându-se de piața cărții din România. Directorul editurii cu cele mai frumoase cărți din lume ne-a promis că se va gândi serios la

române, apărută în 1994 sub egida Editurii Universitare din Konstanz; e vorba de volumul Evei Behring, *Rumänische Literaturgeschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart*.

• În *Contemporanul*, nr. 9-12, 21 martie 1996, pagina memorialistică a lui Barbu Brezianu, despre Brâncuși, trebuie neapărat citită.

• În *Familia*, nr. 12, decembrie 1995, semnalăm paginile germane ale lui Mircea Zăciu. În nr. 1, ianuarie 1996, foarte frumoase poemele lui Aurel Pantea.

• O dată cu nr. 1-2-3/1996, *Ramuri* pășeste într-al 91-lea an de existență. De necrezut, căci revista, în actuala sa înfățișare, are un aer eminentamente tinerec. Așteptăm centenarul!

• Au fost la redacție, cu scopuri precise ori pur și simplu: dl Liviu Bleoca, pentru a-și recupera cărți împrumutate nouă, dl Corin Braga, pentru a da seama despre onirism, dl Mircea Popa, cu texte, dl Baumgarten, cu frezii și frezii provocate de vestea cea mare, că Fundația Soros... îi sponsorizează o traducere, dra Laura Pavel, strict ocazional, dna Dora Pavel, cu interese radiofonice, dna Monica Gheț, în căutare de bibliografii, dl Marius Bodochi, în calitate de vedetă, dl V. Muscă, cu un geamantan uriaș, dl Eugen Pop, cu informații. Vizitatori, cititori, abonați. A reapărut, treaz, dl Miau, cu reflexele speciei. Poștașul, colaboratori, persoane necunoscute. Instalatorii de la gaz. Domnișoarele domnișoarei Ana, doamnele domnului Leon, poezii domnului Ștefan Melancu. Zilnic, cerindu-și scaunul ergonomic, Copilu' Adi.

• Erată la *Café*, nr. 1-2, 1996. Să fim exacți: dna Ruxandra Cesereanu a venit la *Apostrof* purtând pe cap un obiect inte-

Ilustrația numărului:
desene de VAN GOGH

Fundația Culturală Apostrof

Juriul necranic al Fundației Culturale Apostrof – format din Marta Petreu, Virgil Leon, Ștefan Melancu și Ion Vartic acordă

Premiul

J. Negoșescu

pentru scriitorii tineri doamnei

Cecilia Caragea

pentru volumul Istoria vestimentației europene (Editura Almanahului Banatului, Timișoara, 1995).

Motivare:
„Cum gustul, în orice domeniu, se formează și prin cultură specializată, mă întreb dacă nu mi-aș fi redat mai bine vocația estetică, îndreptându-mă spre ceea ce francezii numesc Haute Couture...“
(I. Negoșescu, *Scrija Arșinului*)

Balotă, în aprilie '95, pe străzile și-aturi murdare ale Clujului. Era o pălărie atât de fascinantă, încât câțiva căldărari din piață s-au luat după el, implorându-l să le-o vîndă.

• Am aflat de la dl Balotă că elenistul Șt. Bezdechi, evacuat din buziv din locuința

Dragi colaboratori,

Schimbarea formatului revistei ne obligă să vă rugăm ca textele dumneavoastră să nu depășească 4 pagini dactilo (adică 124 de rînduri a 65 de semne pe rînd).
Avem speranța că înțelegeți rațiunile financiare care ne-au obligat la această schimbare.

APOSTROF

posibilitatea de-a veni la Cluj, pentru o întâlnire cu studenții.

• Revista *Korunk* a împlinit, în februarie a.c., 70 de ani. Este o publicație care face pentru reconcilierea româno-maghiară mai mult decât politicienii: publică sistematic traduceri din autori români; editează o antologie, *Cumpăna*, în limba română, a celor mai reprezentative texte publicate, de-a lungul unui an, în revistă; editează – prin Asociația de Prietenie Korunk – o revistă a presei maghiare din România, *Magyopress*, ajunsă la nr. 67. Ce revistă românească îi urmează exemplul?

• În *Orizont*, nr. 3/1996 (unde am verificat cu malicie datarea; da, de data asta e corectă, căci la numărul trecut, *orizontul* temporal al orizontiștilor se blocase la 14 februarie 1995!), Corneliu Nistor face o amplă prezentare unei istorii a literaturii

resant, un fel de pălărie-coroană a Reginei-mamă a Angliei. Acest obiect, ca și numește *tîrtăcuță*. Corin Braga îl numește *pompon*. Din surse sigure – în revistare! – știm că obiectul cu pricina, ce-i ședea foarte bine Ruxandrei Cesereanu, se numește *căuc*. Se poartă cu sau fără voaletă.

PRÆTEXTATUS

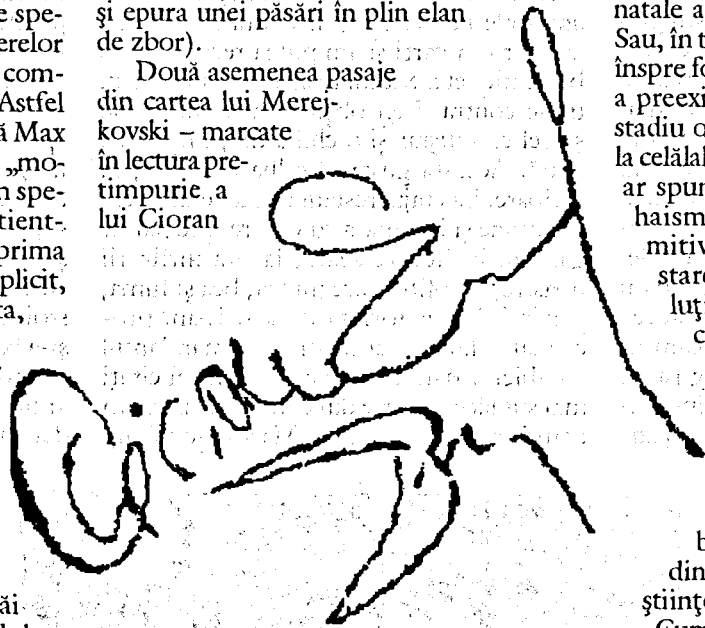
Întoarcerea din exil sau regresiunea reușită

Ion Vartic

Nu puține din „serile psihologice de miercuri” ale Școlii psihanalitice de la Viena au fost consacrate, sub președinția lui Freud, analizei diverselor fațete ale psihologiei creatorilor. Într-o asemenea discuție, Adler consideră că o atenție specială trebuie întotdeauna acordată operelor de tinerețe ale unui artist și, apoi, comparării acestora cu opera ulterioară. Astfel ies la suprafață, prin repetiție, observă Max Graf, acele leitmotive ce sînt, de fapt, „motivele personale” ale creatorului. Și, în special, acel motiv fundamental, conștient-inconștient, prezent, după Freud, în prima amintire conștientă a unui individ, implicit, deci, și a unui artist. În sensul acesta, în cazul lui Cioran, am ales, mai întii, nu o operă de tinerețe, ci o lectură de tinerețe, încercînd să văd dacă nu cumva în unele din pasajele violent subliniate ale cărții nu se cristalizează, de fapt, motivele personale ale cititorului. E vorba despre volumul de eseuri *Scritori ruși* al lui D. Merejkovski, apărut la noi în 1925 și, după mărturia colegilor săi de școală, mult îndrăgit de către adolescentul Cioran. Deși e posibil ca volumul să fi fost citit și subliniat de mai mulți cititori, este evident că majoritatea sublinierilor îi

aparțin, însă, în mod sigur, tinărului Cioran, deoarece ele sînt făcute cu același creion chimic cu care e executată, pe ultima pagină a cărții, și semnătura sa copilărească (sub care e schițată, ca o emblemă, și epura unei păsări în plin elan de zbor).

Două asemenea pasaje din cartea lui Merejkovski – marcate în lectura pre-timpurie a lui Cioran

prin linii laterale nervoase și apăsate – mi-au atras atenția, în ele fiind reproduse două „frunze căzute” din gândirea agitată a lui

Vasili Rozanov. Iată conținutul primului pasaj, cum spun, violent semnalat de reacția grafică a cititorului: „Mă asemăn cu un copil în pîntecele mamei care nu are poftă să se nască; mi-e destul de cald și așa!“. Și iată și cel de-al doilea pasaj, de asemenea încercuit de cititor, fapt ce ne deconspiră, deja, un gest prompt și conștient de confirmare și participare: „N-am absolut nici o formă... Sunt omul cel mai puțin născut: stau încă în pîntecele mamei și ascult cîntece paradiziace...“. De altfel, această a doua „frunză căzută” din mintea lui Rozanov pare să se fi păstrat, absorbită, într-o pagină din *Pe culmile disperării*: în mine, spune aici Cioran, nu există formă, ci numai posibilități de forme, nici una, însă, realizată și efectivă, întrucît: „În mine nu există nici o voință înspre formă, spre cristalizare... Simt în mine atîta fluiditate, încît mă mir cum de nu mă tolesc și nu curg“. Care e, în fine, mesajul radical al afirmațiilor lui Rozanov? Unul foarte clar și simplu: refuzul de a se naște, acompaniat de toate senzațiile prenatală ale complacerii în starea regresivă. Sau, în termenii cioranieni, absența voinței înspre formă și cristalizare. Această reverie a preexistenței umane, stagnantă într-un stadiu oceanic, se regăsește de la un capăt la celălalt al gândirii lui Cioran, în care, cum ar spune Ferenczi Sándor, transpar „arhaisme psihologice” sau tendințe primitive: „Trebuia să ne mulțumim cu starea de larvă, să ne sustragem evoluției, să rămînem neîmpliniți... să ne consumăm, în pace, într-un extaz embrionar“. Toată opera sa e străbătută și învăluită de un lamento regresiv: „Dacă am putea dormi douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, am regăsi cu repeziune lîncezeala primordială, beatitudinea torporii fără cusur de dinaintea Facerii – visul oricărei conștiințe excedate de sine“...

Cum se știe prea bine, impulsurile către regresione dezvăluie dorința noastră

(Continuare în p. 9)

Cuprins

• PUNCTE DE REPER

Emil Botta în amintire Arșavir Acterian 4

• POEZIE

Lecția despre foc, Cântec cu bolnav închipuit, Cântecul de bună-petrecere al fratelui Benedetto, Cântecul lulelei de opiu, Cântec de marină Octavian Soviany 5

• CRONICA LITERARĂ

Fețele modernității Ion Bălu 6
Viziuni și sarcasme Aurel Pantea 6
Dinamica fenomenului folcloric Lionel Roșca 7

• CRONICA FILOSOFICĂ

Dimensiunea spirituală a patriotismului Valentin Protopopescu 8

• CIORAN 85

Întoarcerea din exil sau regresiunea reușită (Urmare din p. 3) Ion Vartic 9

• GHEORGHE GRIGURCU 60

Entuziasm și mîhnire în materile de literatură A fost odată (poem) 10

• DOSAR

Epistolar Constantin Noica - Nicolae Mărgineanu 11

• NUCLEE

Înmormîntarea în cer Mircea Muthu 15

• PROZĂ

Paradisul cazon Liviu Bleoca 16

• POEZIE

Viziune, Rivnă Georgina Georgescu 17

• BIBLIOTECI ÎN AER LIBER

Conferință despre dada Tristan Tzara 18

Cîntec dada (tradus de Ion Pop) 19

Ce trebuie să știe fiecare? (tradus de Vladimir Nabokov) 20

Nomazii se întorc acasă, Acasă, (tradus de Henrik Nordbrandt) 21

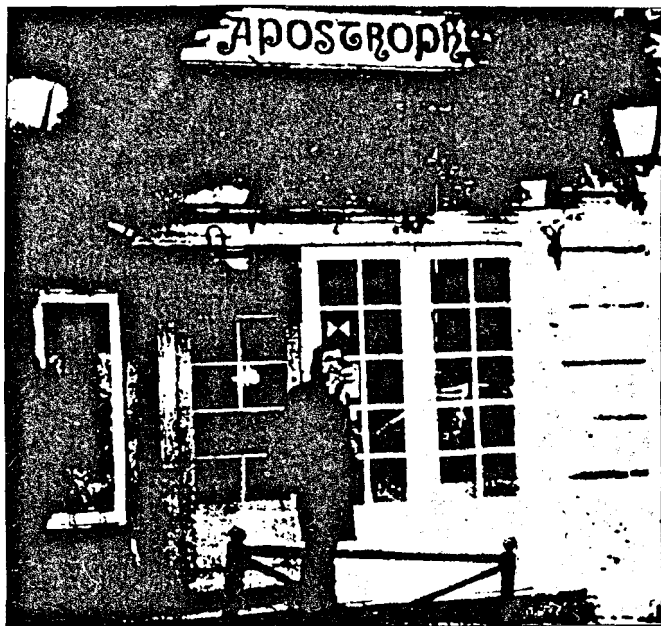
Casele Domnului (tradus de Alexandru Dohi) 21

• VESTIAR

Chic-Choc / A propoz de cravată Cecilia Caragea 22

Caragiale, „alesul nostru” (13) V. Fanache 22

Revista revistelor 22

A P O S T R O F

• O dată cu echinoxul de primăvară, a sosit la Cluj – la *Apostrof* și la Universitate – dl Dumitru Tepeșneag. În cele câteva zile cât a stat la Cluj, a muncit din greu: a ținut – la Facultatea de Studii Europene, respectiv la Facultatea de Litere – două conferințe despre *Formele de împotrăvire la comunism*, a dat interviuri, s-a întâlnit, la *Apostrof*, cu vechi cunoștințe sau a făcut altele, noi. În plus, s-a dus și la Oradea, ca oaspete al Cercului Militar și al Editurii Cogito din Oradea.

Nu știm care din cele două orașe i-au plăcut mai mult dl Tepeșneag. Poate Oradea, unde dl Ioan Tepeșneag organizase o întâlnire a revistelor de cultură din Transilvania și unde dl Tepeșneag a fost supus unui tir de întrebări directe, indiscrete, așadar foarte pe placul domniei-sale. Poate însă i-a plăcut mai mult Clujul, unde a avut un fraged public studentesc, căruia i-a expus teoria sa despre împotrăvirea la comunism. Dl Tepeșneag afirmă, cu argumente, că au existat trei forme de împotrăvire la acest regim de ocupație: opoziția, dizidența și rezistența. Sperăm că vom publica în *Apostrof* un serial al dlui Tepeșneag despre acest subiect. Căci ideile dlui Tepeșneag, neortodoxe, ar mai putea clarifica și tempera izbucnirile puriste din presa noastră.

• În timp ce dl Tepeșneag călătorea spre Oradea, dublu său junglian, Ed. Pastenague, ce are o pasiune a ideilor pe care n-am mai întâlnit-o decât la dl Ion Ianoși, expunea peripețiile biografice și ideatice ale lui Al. Kojeve, celebrul comentator al lui Hegel. Pasiunea cu care vorbea era atât de mare, încât nu și-a dat seama că traversează Munții Apuseni, iar la sfârșitul călătoriei s-a arătat dezamăgit că tor drumul între Cluj și Oradea e... podiș și câmpie.

• Profitând de prezența dlui Tepeșneag și de oaspeții veniți să-l întâlnească, *Apostrof*-ul și-a decernat, conform statutului,

Premiul anual I. Negoitescu pentru un scriitor tânăr. Scriitorul a fost, de această primă dată, o scriitoare, dna Cecilia Caragea.

În timp ce era anunțat numele premiantului, dl Ion Pop, distrat și delicat cum îl știm, fără să-și dea seama că tocmai făcuse cunoștință cu premianta, a comentat:

„— O copilă foarte talentată, se pare...
Așa este, dle Ion Pop.

• Și-n sfârșit, dl Nicolae Balotă a sosit în Cluj și, bineînțeles, la *Apostrof*. A intrat atât de firesc pe ușă, încât l-am întrebat, în cor, unde este dna Bianca Balotă. Ne-a făcut o dare de seamă amănunțită despre ultimele 10 luni. Iar noi i-am cerut știri despre faimoasa pălărie a lui Ștefan. Gri, din fetru fin, elegantă și excentrică. O purta tânărul domn Ștefan

Fundatia Culturala Apostrof

Juriul necomunic al Fundatiei Culturale Apostrof - format din Marta Petreu, Vișeu Leon, Ștefan Melancu și Ion Vălcu acordă

Premiul

J. Negoitescu

pentru scrierile sale
doamnei

Cecilia Caragea

pentru volumul Istoria vestimentației europene (Editura Almanahului Istoricului, Timisoara, 1995).

Motivație:
„Cum gustul, în orice domeniu, se formează și prin cultură specializată, mă întreb dacă nu mi-ai fi redat mai bine vocația estetică, îndrăgindu-mă spre ceea ce francezii numesc Haute Couture...“
(I. Negoitescu, Scrija Arșimilor)

Balotă, în aprilie '95, pe străzile și-atunci murdare ale Clujului. Era o pălărie atât de fascinantă, încât câțiva căldărari din piață s-au luat după el, implorându-l să le-o vîndă.

• Am aflat de la dl Balotă că elenistul Șt. Bezdechi, evacuat din bucuria din locuința

sa din Pța M. Viteazul de un securist, și-a sfârșit zilele într-o cameră din curtea de pe str. Dîjmei nr. 29; adică din curtea unde a locuit I. Negoitescu.

• Bianca Balotă lucrează la o carte intitulată *Călătoria noastră*; o carte despre plecarea familiei Balotă din România, plecare pe care dna Bianca Balotă o trăiește, și acum, ca pe o călătorie neîncheiată.

• Cea mai frumoasă-fericită zi din detenția dlui Nicolae Balotă: ziua cînd, evacuată fiind pușcăriă Pitești, au fost scoși cu toții afară în curte și și-a văzut, în sfârșit, colegii din celelalte celule. Printre alții, l-a văzut pe Radu Cioculescu, cu care a discutat despre Proust.

• Părintele Adrian Popescu, sosit să-l întâlnească pe dl Balotă, a păpat smerit, cu această ocazie, porția de clătite refuzată creștinește de dra Laura Pavel, care postea.

• Mulți își uită capul la *Apostrof*. Dl Călin Stegereaș și-a uitat însă numai căciulița sa tadjică cu modele colorate. Îl anunțăm că se află pe mîini bune, la Ana, și că i-o vom înapoia, contra taxă de magazinaj, la solștiul de iarnă.

• Moralul dlui Mircea Zăciu a crescut simțitor în urma primăverii sale pariziene. A stat aici două săptămîni, vizitînd Salonul de Carte și bucurîndu-se de aerul primăvărat și pascal al Parisului.

• Vinerea Mare a Paștelui catolic e o zi fastă pentru întîlnirile – fie în carne și oase, fie telefonice – dintre „apostrofii“ și Constantin Tacou, directorul Editurii l'Herne. De pildă, în 1995, Marta Petreu se afla, în Vinerea Mare, la sediul acestei edituri pariziene, admirînd „Caietele“ l'Herne; în Vinerea Mare a acestui an, cam la aceeași oră, dl Tacou vorbea la telefon cu „apostrofii“, interesîndu-se de piața cărții din România. Directorul editurii cu cele mai frumoase cărți din lume ne-a promis că se va gândi serios la

române, apărută în 1994 sub egida Editurii Universitare din Konstanz; e vorba de volumul Evei Behring, *Rumänische Literaturgeschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart*.

• În *Contemporanul*, nr. 9-12, 21 martie 1996, pagina memorialistică a lui Barbu Brezianu, despre Brăncuși, trebuie neapărat citită.

• În *Familia*, nr. 12, decembrie 1995, semnalăm paginile germane ale lui Mircea Zăciu. În nr. 1, ianuarie 1996, foarte frumoase poemele lui Aurel Pantea.

• O dată cu nr. 1-2-3/1996, *Ramuri* pășește într-al 91-lea an de existență. De necrezut, căci revista, în actuala sa înfățișare, are un aer eminamente tinerec. Așteptăm centenarul!

• Au fost la redacție, cu scopuri precise ori pur și simplu: dl Liviu Bleoca, pentru a-și recupera cărți împrumutate nouă, dl Corin Braga, pentru a da seama despre oinism, dl Mircea Popa, cu texte, dl Baumgarten, cu frezii și frenzii provocate de vestea cea mare, că Fundația Soros... îi sponsorizează o traducere, dra Laura Pavel, strict ocazional, dna Dora Pavel, cu interese radiofonice, dna Monica Gheț, în căutare de bibliografii, dl Marius Bodochi, în calitate de vedetă, dl V. Muscă, cu un geamantan uriaș, dl Eugen Pop, cu informații. Vizitatori, cititori, abonați. A reapărut, treaz, dl Miau, cu reflexele speciei. Poștașul, colaboratori, persoane necunoscute. Instalatorii de la gaz. Domnișoarele domnișoarei Ana, doamnele domnului Leon, poezii domnului Ștefan Melancu. Zilnic, cerîndu-și scaunul ergonomic, Copilu' Adi.

• Erată la *Café*, nr. 1-2, 1996. Să fim exacti: dna Ruxandra Cesereanu a venit la *Apostrof* purtînd pe cap un obiect inte-

Ilustrația numărului:
desene de VAN GOGH

Dragi colaboratori,

Schimbarea formatului revistei ne obligă să vă rugăm ca textele dumneavoastră să nu depășească 4 pagini dactilo (adică 124 de rînduri a 65 de semne pe rînd).
Avem speranța că înțelegeți rațiunile financiare care ne-au obligat la această schimbare.

APOSTROF

posibilitatea de-a veni la Cluj, pentru o întîlnire cu studenții.

• Revista *Korunk* a împlinit, în februarie a.c., 70 de ani. Este o publicație care face pentru reconcilierea româno-maghiară mai mult decît politicienii: publică sistematic traduceri din autori români; editează o antologie, *Cumpăna*, în limba română, a celor mai reprezentative texte publicate, de-a lungul unui an, în revistă; editează – prin Asociația de Prietenie Korunk – o revistă a presei maghiare din România, *Magyropress*, ajunsă la nr. 67. Ce revistă românească îi urmează exemplul?

• În *Orizont*, nr. 3/1996 (unde am verificat cu malicie datarea; da, de data asta e corectă, căci la numărul trecut, orizontul temporal al orizontiștilor se blocase la 14 februarie 1995!), Corneliu Nistor face o amplă prezentare unei istorii a literaturii

resant, un fel de pălărie-coroană a Reginei-mamă a Angliei. Acest obiect, ea îl numește *tartăcușă*. Corin Braga îl numește *pompon*. Din surse sigure – țu' versitare! – știm că obiectul cu pricina, ce-i ședea foarte bine Ruxandrei Cesereanu, se numește *cănc*. Se poartă cu sau fără voaleta.

— PRAETEXTATUS

Cioran

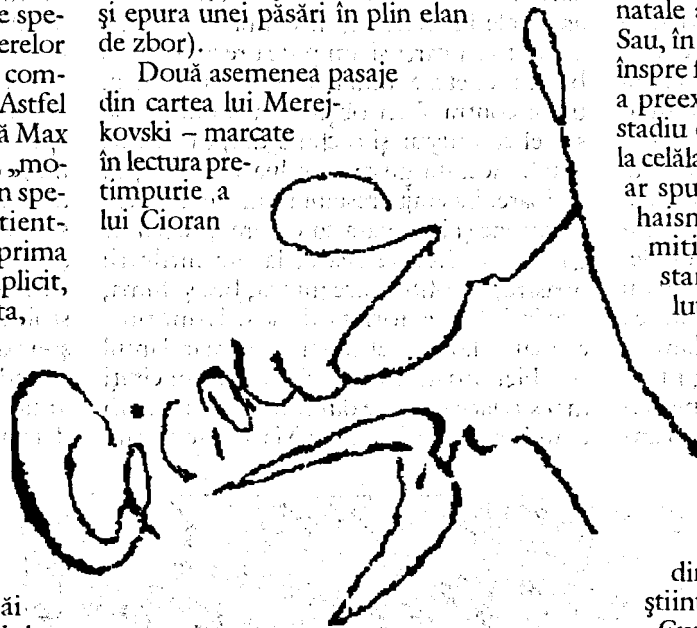
Întoarcerea din exil sau regresiunea reușită

Ion Vartic

Nu puține din „serile psihologice de miercuri” ale Școlii psihanalitice de la Viena au fost consacrate, sub președinția lui Freud, analizei diverselor fațete ale psihologiei creatorilor. Într-o asemenea discuție, Adler consideră că o atenție specială trebuie întotdeauna acordată operelor de tinerete ale unui artist și, apoi, comparării acestora cu opera ulterioară. Astfel ies la suprafață, prin repetiție, observă Max Graf, acele leitmotive ce sînt, de fapt, „motivele personale” ale creatorului. Și, în special, acel motiv fundamental, conștient-inconștient, prezent, după Freud, în prima amintire conștientă a unui individ, implicit, deci, și a unui artist. În sensul acesta, în cazul lui Cioran, am ales, mai întîi, nu o operă de tinerete, ci o lectură de tinerete, încercînd să văd dacă nu cumva în unele din pasajele violent subliniate ale cărții nu se cristalizează, de fapt, motivele personale ale cititorului. E vorba despre volumul de eseuri *Scritori ruși* al lui D. Merejkovski, apărut la noi în 1925 și, după mărturia colegilor săi de școală, mult îndrăgit de către adolescentul Cioran. Deși e posibil ca volumul să fi fost citit și subliniat de mai mulți cititori, este evident că majoritatea sublinierilor îi

aparțin, însă, în mod sigur, tînarului Cioran, deoarece ele sînt făcute cu același creion chimic cu care e executată, pe ultima pagină a cărții, și semnătura sa copilărească (sub care e schițată, ca o emblemă, și epura unei păsări în plin elan de zbor).

Două asemenea pasaje din cartea lui Merejkovski – marcate în lectura pre-timpurie a lui Cioran

prin linii laterale nervoase și apăsată – mi-au atras atenția, în ele fiind reproduse două „frunze căzute” din gîndirea agitată a lui

Vasili Rozanov. Iată conținutul primului pasaj, cum spun, violent semnalat de reacția grafică a cititorului: „Mă asemăn cu un copil în pîntecele mamei care nu are poftă să se nască; mi-e destul de cald și așa!“. Și iată și cel de-al doilea pasaj, de asemenea încercuit de cititor, fapt ce ne deconspiră, deja, un gest prompt și conștient de confirmare și participare: „N-am absolut nici o formă... Sunt omul cel mai puțin născut: stau încă în pîntecele mamei și ascult cîntece paradiziace...“. De altfel, această a doua „frunză căzută” din mintea lui Rozanov pare să se fi păstrat, absorbită, într-o pagină din *Pe culmile disperării*: în mine, spune aici Cioran, nu există formă, ci numai posibilități de forme, nici una, însă, realizată și efectivă, întrucît: „În mine nu există nici o voință înspre formă, spre cristalizare... Simt în mine atîta fluiditate, încît mă mir cum de nu mă topesc și nu curg“. Care e, în fine, mesajul radical al afirmațiilor lui Rozanov? Unul foarte clar și simplu: refuzul de a se naște, acompaniat de toate senzațiile prenatală ale complacerii în starea regresivă. Sau, în termenii cioranieni, absența voinței înspre formă și cristalizare. Această reverie a preexistenței umane, stagnantă într-un stadiu oceanic, se regăsește de la un capăt la celălalt al gîndirii lui Cioran, în care, cum ar spune Ferenczi Sándor, transpar „arhaisme psihologice” sau tendințe primitive: „Trebuia să ne mulțumim cu starea de larvă, să ne sustragem evoluției, să rămînem neîmpliniți... să ne consumăm, în pace, într-un extaz embrionar“. Toată opera sa e străbătută și învăluită de un lamento regresiv: „Dacă am putea dormi douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, am regăsi cu repeziune lîncezeala primordială, beatitudinea torporii fără cusur de dinaintea Facerii – visul oricărei conștiințe excedate de sine“...

Cum se știe prea bine, impulsurile către regresione dezvăluie dorința noastră

(Continuare în p. 9)

Cuprins

• PUNCTE DE REPER

Emil Botta în amintire Arșavir Acterian 4

• POEZIE

Lecția despre foc, Cântec cu bolnavul închipuit, Cântecul de bună-petrecere al fratelui Benedetto, Cântecul lulelei de opiu, Cântec de marinar Octavian Soviany 5

• CRONICA LITERARĂ

Fetele modernității Ion Bălu 6
Viziuni și sarcasme Aurel Pantea 6
Dinamica fenomenului folcloric Lionel Roșca 7

• CRONICA FILOSOFICĂ

Dimensiunea spirituală a patriotismului Valentin Protopopescu 8

• CIORAN 85

Întoarcerea din exil sau regresionea reușită (Urmare din p. 3) Ion Vartic 9

• GHEORGHE GRIGURCU 60

Entuziasm și mîhnire în materie de literatură A fost odată (poem) 10

• DOSAR

Epistolar Constantin Noica - Nicolae Mărgineanu 11

• NUCLEE

Înmormîntarea în cer Mircea Muthu 15

• PROZĂ

Paradisul cazon Liviu Bleoca 16

• POEZIE

Viziune, Rîvnă Georgina Georgescu 17

• BIBLIOTECI ÎN AER LIBER

Conferință despre dada Tristan Tzara 18

Cîntec dada (tradus de Ion Pop) 19

Ce trebuie să știe fiecare? Vladimir Nabokov 20

Nomazii se întorc acasă, Acasă, (tradus de Diana Teteanu) 20

Casele Domnului Henrik Nordbrandt (tradus de Alexandru Dohi) 21

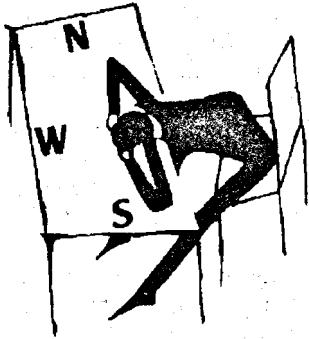
• VESTIAR

Chic-Choc / A propos de cravată Cecilia Caragea 22

Caragiale, „alesul nostru” (13) V. Fanache 22

Revista revistelor 22

B. C. U. Cluj-Napoca
Nr. inv. 127/1996

Emil Botta în amintire

Ardavir Ardelean

Pe Emil Botta l-am văzut prin 1931, înainte de a-l cunoaște, pe Calea Victoriei, unde era pe atunci spațiul nostru de promenadă și de întâlnire, între Capșa și Cafeneaua Corso (din apropierea Ateneului, astăzi dispărută). Iar de cunoscut ne-am cunoscut pe treptele de intrare ale Teatrului Majestic, unde juca trupa Mariei Ventura. Era după o premieră la care, după sfârșitul spectacolului, am asistat la protestele tineretului cu privire la nu știu – și n-am știut nici atunci – din ce pricină. Cum eram aproape unul de altul, l-am întrebat pe Emil Botta despre ce e vorba. Nici el nu știa. După ce s-a domolit manifestația, am făcut o scurtă plimbare împreună și ne-am întreținut cu căldură și surpriză, vorbind despre unele lecturi comune, despre artiștii noștri preferați etc. Curînd după aceea ne-am împrietenit, plimbîndu-ne cam în fiecare seară pe Cale, luînd cîte o gustare la Herdan – fostul prim automat – lingă cinematograful Select (astăzi Teatrul Tănărăică). Prin aceleași locuri ne vedeam adeseori și cu alți colegi de generație avînd preocupări comune literare, teatrale, muzicale sau de artă plastică. Iată cîteva din numele celor de care-mi amintesc: Eugen Ionescu, Octav Șuluțiu, Eugen Jebeleanu, Dan Botta, pictorul Bob Bulgaru, Emil Cioran, Corneliu Temenschi, Alexandru Robot, Vintilă Horia, Barbu Brezianu, Alexandru Sahia, Radu Popescu, Ghiță Ionescu (nepotul lui C. Stere); redactorii revistei *Discobolul*: Dan Petrașincu, Horia Liman și Ieronim Șerbu; redactorii revistei *Ulysse*: Lucian Boz, Ungher, Ilarie Voronca, Luca Dumitrescu, Andrei Tudor, Sandu Tudor, directorul revistei *Floarea de Foc*, Pericle Martinescu, compozitorul Nicolae Buicliu, Horia Stamatou, Ștefan Ion Gheorghe; sculptorii: Boris Caragea și Cristea Grosu, Victor Valeriu Martinescu; Petre Boldur, Mircea Nicolau, nelipsiții Badea Marinescu, Horia Groza; poetul Artur Enășescu; pictorii Gheorghe Vinătoru, Valentin Hoeflich, Geo Zlotescu și Gheorghe Labin, Constantin Silvestri, violonistul Popovici, mort chiar la începutul deceniului trei de cancer, suflet larg și generos, care ne credita fără să mai ceară banii înapoi etc. Dintre toți aceștia, mulți au murit, puțini și-au creat o glorie mai mult decît europeană, iar cei mai mulți dintre ceilalți au trăit, trăiesc sau au murit în anonim.

Dintre cei numiți mai sus, cîteva s-au constituit – prin inițiativa lui Emil Botta – într-o așa-numită Corabie cu ratați. Acești așa-zisi ratați nu-și găseau rost în lume, aveau tot felul de preocupări metafizice,

erau obsedați de problema morții, unii scriau poezii, alții eseuri publicate în reviste și mici reviste vremelnice, fără să fie plătiți pentru colaborarea lor. Unii dintre ei citeau: *Oblomov*, *Condiția umană*, *Cuceritorii*, Dostoievski, Cehov, Gogol, Leon Șestov, Hölderlin, *Traiatul despre disperare*, *Jurnalul unui seducător* sau *Conceptul de angoasă* ale lui Kierkegaard (numai titlurile acestor trei cărți și am putea reconstitui o biografie) etc. Sediul relațiilor era Herdan, unde contra 7 lei obțineam o bucată de snițel cu muștar și o chiflă drept masă de seară. Această gustare se lua la parter, în picioare. La etajul restaurantului erau mese cu scaune și la o masă cu vedere spre parter găseam în fiecare seară, la ora întîlnirii noastre, un ofițer care mîncă, bea și fuma, privind de sus forfota de jos. L-am proclamat – fără ca el să știe – comandantul corăbiei noastre. Doar cîteva din cei citați mai sus făceau parte din corabia noastră. Ei erau Emil Botta, Pericle Martinescu (care

a și scris despre Corabia cu ratați, dacă nu mă înșel, în *România literară*), Luca Dumitrescu, Petre Boldur, Alexandru Robot, Corneliu Temenschi, Mircea Nicolau, subsemnatul, precum și Gheorghe Popovici, de care am amintit mai sus ca fiind adesea finanțatorul nostru. Nu știu dacă nu omit pe careva.

Am spus că marile pasiuni ale lui Emil Botta au fost teatrul, poezia și femeile. A strălucit în toate acestea. Cînd cineva (în ziarul *Scara*, pagina a doua, cam spre sfârșitul anului 1943, Aristide Manu, în polemica despre tinerii actori de teatru cu Toma Vlădescu, care subestima valoarea noii generații de artiști) a scris laudînd pe actor pentru unele din creațiile lui fără pereche, dar subliniînd totodată că poetul este mai valoros decît actorul, autorul *Întunecatului April* s-a supărat foc. Și, țîfnos cum era uneori, acesta nu i-a mai vorbit un timp celui ce îndrăznise să prefere pe poet actorului. Femeia, în schimb, a fost pentru

Emil Botta un narcotic divin, nu însă mai mult decît un narcotic. A iubit nenumărate femei și femeile l-au iubit cu devotament, în orice caz mai mult decît le-a iubit el. Era un adevărat artist în știința de a cuceri prin scrisori fremătătoare, prin buchete de flori și alte daruri. Pe cît era de iscusit în rolul de cuceritor de inimi, tot pe atît de expeditiv știa să se descotorosească de ele. Puține au fost cele față de care s-a dovedit prieten și admirator de-a lungul întregii sale vieți. Au fost totuși și din acestea, la care a apelat ori de cîte ori simțea că singurătatea îl apasă, îndeosebi în anii de bătrînețe și boală, cînd singurătatea îl apăsa cumplit. A suportat lipsurile, ca și lucrăturile de culise și suferințele de tot felul, fizice și sufletești, cu exemplară demnitate, aș spune chiar cu stoicism. A avut o sănătate de oțel de care și-a bătut joc cum a vrut, cum i s-a năzărit, trăindu-și existența cu extremă frenezie, arzînd – cum se zice – la alb. Privea cu detașare entuziasmele și elanurile unei părți din generația sa, șfichiindu-le exagerările cu subtilă ironie sau laudîndu-le în zeflemea.

Alexandru Paleologu, într-o ședință închinată lui Emil Botta, în cadrul cenaclului Flacăra, în prezența poetului, l-a proclamat pe întunecat și zbuciumatul poet drept cel mai mare poet român în viață, „doctor în știința melancoliei – ars magna – aceea care ne face să știm că sîntem și mai ales cum sîntem pieritori”.

În legătură cu o asemenea aserțiune, îmi amintesc că în 1943, Aristide Manu a inițiat o anchetă despre cel mai mare poet român în

viață, inițiatorul dînd el însuși o primă opțiune pentru Emil Botta, sub forma unui articol apărut în ziarul *Scara*, nr. 1778, din 25 septembrie 1943, în care expunea temeiurile alegerii sale. Afirmăția era fără îndoială îndrăzneată într-o vreme cînd trăiau încă Arghezi, Barbu, Blaga, Bacovia. Ancheta, însă, îl cam ignora atunci pe Emil Botta, în schimb tindea – în plin război – să dea cîștig de cauză și să consacre drept cel mai mare poet român în viață pe Tudor Arghezi. Ziarul și ancheta au avut un succes enorm prin mărturiile ce veneau cascada la redacție. Din această cauză – dat fiind că tocmai atunci Arghezi scrisese pamfletul *Baroane*, declanșînd un întreg scandal politic, vizînd pe ambasadorul lui Hitler în România, baronul von Killinger – cenzura a oprit ancheta despre poezie care proslăvea un nume incendiar la acea oră.

Poeme de Octavian Soviany

Lecția despre foc

Privește cum se leagănă molatic
Ca doi burghezi blajini pe-un balansoar
Vătraiul și căldarea de jărătic
Pe când se coc cartofi puhavi în jar

Iar tocul tău cuminte Sofro scrie
Pe-o pagină hermetică de bloc
Trudind lângă cazan cu osârdie
La greul meșteșug de-a face foc

Să iei dintr-o firidă bunăoară
Scofându-ți șapte haruri în vileag
Spre-a-nșuleți cuptorul rece iară
Cea mai vântoasă butură de faj

Din care însuși Marea Salamandra
Fosnindu-și trena roșie de moar
Îngână prin cornet cu voce tandră
Descântăce de iască și amnar

Găteje de alun nuiele oable
Ca niște spade prinse-n panoplii
Talașul ce mocnește blând sub cable
Și tot ce-i mai de preț prin magazin

Și fără să mai iei de jos amnarul
Și iasca risipită sub sofa
Să-ți trece sârguincioasă inelariul
Cu foc și pară peste chereștea

În timp ce eu vorasuda la foale
În șorțul meu albastru de argat
Să veți focul nostru veșnic moale
Și ațanorul veșnic șerecat

În clocotul de chinteseșe rare
Îngăduindu-ți poate la sfârșit
Să potrivești fierțurile de sare
Și să descânți cazanul ruginit

Cântec cu bolnavul închipuit

Legat cum se țuvine peste șale
Cu-al soaței mele șorț cam ponosit
Aș vrea să fiu un plin de nevricale
Și arțăgos bolnav închipuit

Și sus pe-o noptieră cu flacoane
Fiole și clistire azurii
Pentru gonit fântării plini de toane
Să am și-un plici din puf de colibri

Iar niște servitoare (Ce ursuze!)
Numite Madelon și Antoinette
Să ardă spirt albastru în ventuze
Și să mă bată măr la tabinet

Purtând pe cap o scusă stacojie
Și-n plăpumi moi de puf înfășurat
Borcanele cu lipitori să-mi fie
Mereu la îndemână lângă pat

Sau înghițind extrasele de pește
Cu o spatulă cât un bob de mei
Să denumesc gălbeaza latinește
Întru deliciul doștorilor mei

Și-n timp ce miaun că mă doare falca
Și niște cataplasme calde cer
Să îmi palpeze vrăcii diafragma
Taman ca-n Le Malade Imaginaire

Cântecul de bună-petrecere al fratelui Benedetto

— Sus pe catârcă hai așterne-mi perna
Ridică-mă c-un scripete căva
Că merg să lupt cu Hidra de la Lerna
Să scape Lerna aia de belea

Alți prinți și cavaleri făcură gută
Când înfruntând veninul ei mișel
Și-au strecurat fierțurile de cucută
(Un polonic pe zi!) în ostrapel

Sau ceilalți cu credința în balsamuri
Ce-s bune (descântate-n basamac)
Când vrei să-ți otrăvești niscăva neamuri
Nu să-i faci Hidrei ulcer la stomac

Socoata-i cumsecade și adâncă
Îți jur pe ce-i aicea în canap
Firește fiara dacă te mânăcea
Bea și trăsătură care-l ar în cap

Și zic așa: cu-o vadră de rachie
Că asta de-o sorbirăm amândoi
Din namila de Hidra căcăție
Ce te pocnea cu ditamai coloi

Rămâne ia: o matracuca beata
Trăgând aghioase-n lege pe crivat
Încet tu ieși din rânza-i descuiată
Borât sau pe sub rondă emanat

Și-atunci izbindu-i capetele șapte
Cu bolovanul ăsta de colea
Dacă-i mai pui nițel mărur și lapte
Rămâne ce? Puțină ciulamă!

Mai iau la cioc și ultima jumate
Și Naiba de m-o lua de nu m-o lua
Să mi se uște gătița fântate
Îți pun pe masă Hidra iac-așa

Și mă mai jur de solzi să fi-o desferic
Taman așa cum descojești ridichi
Pe cînștea și tonsura mea de cleric
Și pe ai Papei Pius doi rinichi

Închinăciunec:
Înalte monsenior dă dezlegare
S-adauge grămăticu-n temenea:
Cu mare sârg își duce fiecare
Ca Benedetto-n spate Hidra sa

Și când bei vin cu sete din ulcioare
Sau dănțui sarabandele voios
După canon mai mică sau mai mare
Îți suge Hidra măduva din os

Cântecul lulelei de opiu

La masa noastră joasă din firidă
În dulcele stil nou o să-ți declam
Prin pâlunii străvezii de malachită
Teribile versete din Coran

Sau luându-ți între buze inelarul
Cu iz de rozmarin și micșunea
Voi spune să aducă samovarul
Și să se pună opiu în lulea

Ca să visăm plantații dulci de cimbru
Bătute cu blândețe de zesfir
Și că-ți aduc anume în cilindru
Cel mai suav oțet de trandafiri

Când ascultând flășnete clamoroase
Închise-n diligențe de mahon
Îți leg plângând ciorapul de mătase
Cu-al meu ușor sinistru papion

În timp ce trena ta e ridicată
În chip puțin bavard puțin zbanghiu
De trei cumuci buzați de ciocolata
Cu ac de scorpion portocaliu

Cântec de marinar

— Ce să-ți aduc? Un vas cu mirodenii?
Aur din Saaba? Stranii pești cu bot?
Sau spermatozoidul scos din cașalot?
Vrei solzii de pe pântecul sirenei?

Cu trinca-n vânt umflându-se sudul
Purceși de mărme în călătorie
(Tutun de mestecat avem destul!)
Vom face chiar puțin piraterie

Iar când lovit de-un nemilos destin
O să bolesc la Tropic de friguri
Să nu-mi aștepti scrisorile în plicuri
Ci-ntr-un clondir marinăresc de gin

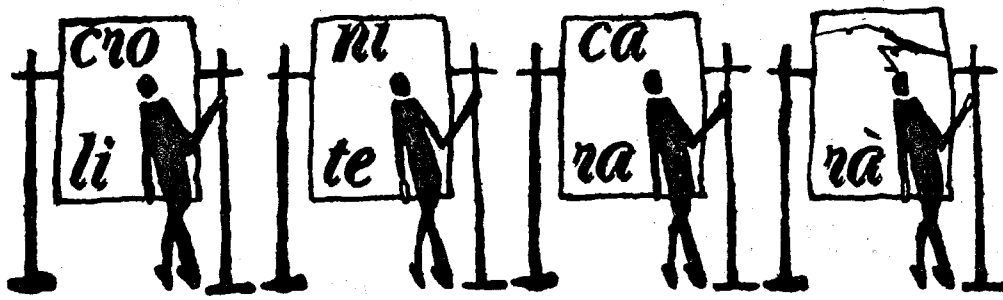
Înspre Tai-pe pe-o rabla de barcaz
Sau eșuat în Marea Japoneză
Ca orice căpitan cinstit de vas
Voi sudui cumplit în olandeză

Chiar dacă-n predici foarte priceput
Și de o clocință fără seamă
Voi respecta cu zel neabătut
La bordul navei legea anglicană

Dar scormonind prin Africa obscură
După un vechi pirateresc însemn
Așa că nu pâlă peste măsură
Văzând pe chei piciorul meu de lemn

În seara când va fi să mă întorn
Stăpân peste olmazuri și rubine
Și vom cina curmale și smochine
Pe piei de focă de la Capul Horn

(Din terfeloaga cu cântece
a motanului Murr)

Fețele modernității

Ion Bălu

În luna mai 1982, dl Nicolae Manolescu a primit din partea americanilor o bursă de studii de câteva săptămâni în S.U.A. La întoarcere, ne-a relatat, printre altele, o discuție avută cu dl Matei Călinescu. Întrebându-l de ce nu mai scrie despre avangardă sau modernism, într-o perioadă în care interesul pentru avangarda de pretutindeni resuscitase în întreaga Europă, interlocutorul i-a dat un răspuns aparent aiuritor: „Nu am motivație!”

Spre a-și argumenta aserțiunea, dl Matei Călinescu l-a invitat la Biblioteca Universității și, „în fața calculatorului, m-a întrebat: — Vrei să vezi ce s-a scris despre avangardă în literatura engleză? La răspunsul meu afirmativ, a apăsat pe câteva taste și pe ecran au început să se perinde sute de autori și titluri, volume sau studii în periodice. A repetat aceeași operație în limbile franceză și germană. Demonstrația era impresionant de convingătoare și, parțial, refuzul lui avea o justificare. Și totuși...”

Discuția avea loc la cinci ani după apariția în limba engleză a primei ediții din *Faces of Modernity: Avant-Garde, Decadence, Kitsch* la Indiana U.P., 1977. Vor mai trece alți cinci ani până la apariția ediției a doua, recent tradusă în românește, cu titlul *Cinci fețe ale modernității* și editată de Univers, cu o postfață semnată de dl Mircea Martin, directorul editurii.

Ceva s-a întâmplat între timp. Nu este vorba numai de reluarea și perfecționarea unei structuri, experimentată în prima ediție, ci de apariția și utilizarea în contexte felurite, inițial exclusiv în America, a conceptului internațional de „postmodernism”. O cercetare monografică a modernismului, din care ar fi lipsit abordarea în același spirit a noii noțiuni, „cu greu ar putea fi demnă de încredere”, își justifică autorul demersul epistemologic în prefața la a II-a ediție a cărții. Redactarea capitolului *Despre postmodernism* a determinat o retranscriere integrală a întregii materii.

Problemele modernității au constituit o preocupare constantă a dlui Matei Călinescu. În țară, și-a trecut doctoratul la Universitatea din Cluj, în 1972, cu teza *Conceptul modern de poezie*, publicată în același an de Editura Eminescu. Nu este exclus ca ideea unei asemenea cărți să se fi ivit, subconștient, încă din țară. Oricum, edificatoare rămâne o mărturisire făcută în 1970, în articolul *Critică și limbaj*, din *România literară*, unde sublinia necesitatea definirii și analizei conceptelor literare: „Mă izbește din ce în ce mai des — și în ochii mei fenomenul a luat proporții alarmante — disprețul pe care-l manifestă o mare parte

din critica literară actuală față de termenii cu care operează”. Și nu, iarăși, întâmplător, în volumul *Eseuri despre literatura modernă*, 1970, a inclus studii despre „realism”, „clasic”, „baroc”, „romantic”.

Cinci fețe ale modernității constituie un eseu „de istorie intelectuală și genealogie culturală”, o critică de idei literare, o istorie conceptuală exhaustivă, o incursiune în istoria unor concepte esențiale de critică și de istorie literară: modernitatea, avangarda, decadența, kitsch-ul, postmodernismul, noțiuni pe care, deseori, le folosim aleatoriu, în contexte inadecvate, fără a stăpâni semnificațiile denotative aferente. Pentru marea majoritate a intelectualilor români, cele cinci precepte sunt încă acoperite de zgura conotațiilor reziduale infuzate de ideologia comunistă, care le-a falsificat, denaturat și alterat conținutul semantic. În acest punct al demonstrației critice, dl Matei Călinescu dezvăluie similitudinile izbitoare în interpretarea și respingerea ideilor modernismului de către comuniști și fasciști deopotrivă. Paragraful intitulat *Conceptul de decadență în critica marxistă*, alături de capitolele corespunzătoare din *Biografia ideii de literatură*, III, de dl Adrian Marino conturează cea mai virulentă critică adusă imixtiunii ideologiei comuniste în literatură și primitivității „teoriilor literare” marxiste de către doi specialiști care au trăit chiar în interiorul sistemului.

Fiecare noțiune este analizată monografic, într-o succesiune de secvențe sintetice, distinct individualizate, ce îi urmărește, cronologic, apariția, semnificațiile inițiale, conotațiile suprapuse ulterior, evoluția trăsăturilor semantice și cristalizarea universului denotativ specific. Modalitatea analitică utilizată imprimă volumului, într-o anume măsură, structura unui dicționar, în sensul că lectura poate lua și aspectul consultării fragmentare a unui aspect sau altul al modernității. Din acest unghi, nu putem să nu sesizăm o similitudine cu „tehnica” folosită de dl Adrian Marino în *Dicționarul de idei literare*, apărut în 1973, anul stabilirii dlui Matei Călinescu în S.U.A.

Expunerea, caracterizată prin claritate, precizie și corectitudine, expresia unei gândiri care stăpânește materialul în toate articulațiile sale, este edificată pe o substructură documentară exhaustivă. Toate afirmațiile sunt însoțite de numeroase referințe, selectate din literatura europeană, americană sau hispanică a ultimelor patru secole: volumele de versuri, de proză și dramaturgie sunt în egală măsură alăturate textelor critice. Istoria ideilor însăși este inclusă în devenirea generală a culturii. Cele cinci laturi ale modernității sunt studiate pe două planuri aflate într-o continuă interferență: un context socio-politic și un altul artistic, cu ramificațiile corespunzătoare în domeniul artelor plastice, al muzicii, al filosofiei și al arhitecturii.

Cartea are și o idee interioară ce asigură unitatea demersului critic. Sub raport valoric, modernitatea este înțeleasă „ca un concept de criză aflat într-o triplă opoziție dialectică: față de tradiție, față de modernitatea civilizației burgheze (cu idealurile ei de raționalitate, utilitate, progres) și, în sfârșit, față de ea însăși, în măsura în care se percepe pe sine drept o nouă tradiție...”

Lectura textului produce și o reală plăcere estetică. Noțiunile și evoluția lor istorică sunt prezentate cu o asemenea concretețe încât, adesea, au o reală curgere „ficcională”.

Dacă, pentru cititorul occidental, un asemenea volum este o apariție normală, într-un climat literar fără constrângeri extraestetice, mie, lectura cărții îmi trezește un ireversibil sentiment de melancolie. Citesc aparatul critic și bibliografia utilizată de dl Matei Călinescu — peste opt sute de titluri, majoritatea marcând o dată esențială în evoluția generală a gândirii intelectuale contemporane — și nu-mi pot reprima o colegială invidie, imaginându-mi-l pe autor lucrând într-o asemenea bibliotecă, ideal inaccesibil unui intelectual român.

Traducerea dnei și dlui Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcanu, fluentă și elegantă, păstrează caracterul analitic al textului original. Cu toate acestea, reiterarea adjectivului „complet” în sintagmele „mai complet” și „cel mai complet” — pe care am observat-o și în traducerea din opera lui Mircea Eliade, apărute la Humanitas — distonează cu ținuta academică a expunerii. „Complet” denumește o totalitate, o integritate din care nu lipsește nimic; comparativul și superlativul relativ de superioritate nu au cum să-i modifice semantismul inclus, dar lasă, în schimb, impresia dezaagreabilă a unei abateri constante de la corectitudinea gramaticală.

Sinteza competentă, uluitoare de amănunțită, ce absoarbe o documentare uriașă într-o expunere elegantă, *Cinci fețe ale modernității* proiectează într-o perspectivă inedită potențialul teoretic și creator al unor repere conceptuale indispensabile înțelegerei fenomenului artistic al timpului în care trăim.

Viziuni și sarcasme

Aurel Pantea

Posesor voluptuos al metodei intertextuale, Emilian Galaicu Păun își face poemele să vorbească într-o limbă plurivocă, seducătoare, printre articulațiile căreia simți o energie poetică și poietică revendicată, deopotrivă, de spiritul jocului și de cel al viziunii. Făcându-se una cu viziunea sa, poemul simte și proiecțiile energiei poietice. Aceasta, mesager al lucidității, în care ironia își dă mîna cu un scepticism amar, cupleză intuiția poetică cu o paradigmă, dar are și darul să circumscrie parodic obiectul liric. Rafinat și hedonic în propriile-i mijloace de expresie, datat plăcerii de desemantizare și resemantizare ale cuvintelor, trăind libovuri sintactico-fonetice de filolog împătimit în propria-i activitate ludică, Emilian Galaicu Păun are, totuși, ca sursă primară a lirismului sufletul mistic. Spiritul sarcastic ce umblă prin poemele sale, în-

tensificat adesea pînă la grotesc, e o formă a miniei profetice. Afirmatia nu trebuie să surprindă – astfel de cazuri fiind întâlnite în cultură încă de la Ezechiel și Isaia. Accesul la revelație nu exclude irascibilitatea, născută din dezacordurile subiectivității cu realitatea imediată. O bună parte a celei mai recente cărți scrise de Emilian Galaicu Păun (*Cel bătut îl duce pe cel nebătut*, Ed. Dacia, 1994) rezumă iritări, minii corozive, sarcasme ale unei subiectivități ce, concediată pentru o vreme de spiritul revelației, găsește prilejuri de a-și exersa vehemența în plină și fosgăitoare cotidianitate. Pentru poet, cotidianitatea e produs al unui tip de istorie denaturantă, din care ies în text chipuri împinse de o agresiv-estetă hula pamfletară.

Uitîndu-și scîrbele și obiectele lor și întorcîndu-se pe poziții lăuntrice, spiritul poetic, chiar dacă se mai întretine cinic-masochist cu vreo fantasmă a terorii (v. poemul *Plimbarea de seară*), regăsește sursele vocației mistice. „Obiectul” poemelor e, acum, un lăuntru ce devine limbă poetică pentru a configura izomorfic ipostaze christice. Dacă în poemele dedate epuizării sarcastice a vreunui „obiect” ce trezește glanda lirică a iritării și provoacă filologul rafinat și pamfletarul, se simte mînia și, simultan, plăcerea definirii negative, poemul se transformă în limbaj al pasiunii ce adoră. Limbajul, primind impulsurile rugăciunii, trece prin climatele revelației și vede spiritul întrupîndu-se. O energie contemplativă limpește toate intuițiile. Experiența lirică acceptă cu devoțiune condiția de martor al calvarului, învierii și înălțării christice. Intertextualistul mai dă doar cîteva semne de... intertext și se resoarbe în curentul vizionii. Emblemele acestor procese sînt esențiale: trupul și spiritul. Ce altceva poate fi „gestul” din poemul *Gesturi* decît epifanie a spiritului? Poemul pomenit e, în același timp, poveste a genezei limbajului, geneză înțeleasă ca manifestare a Sacrului, și implorare pentru asumarea paradigmei christice: „... Și-atunci cînd toate / s-au întîmplat – fiecare-n parte / și-n cor: «Simt forma mîinii Lui / desăvirșită-n gestul împlinirii / copitelor sau coanelor sau cozii» – / eu singurul n-am vrut să fiu doar gest / chiar fie și al mîinii Lui – ca orbul // am pipăit fațetele mîinii Lui / numindu-le, am descîntat cochilia / dințată-a gurii de-unde a ieșit / molatic melcul limbii, cari de-atunci / mă cară în spinare. Drumul / vorbire l-am articulat: pe el / mînat-am – mîna Ta urmînd-o,-n gesturi / lăsîndu-și pururi altă formă – înspre / pășune dobitoacele: și Aleph / gesticulînd se împlinea-n Omega”.

Avînd în gură cuvîntul profetului, Emilian Galaicu Păun nu-i dă, totuși, drumul în literatură înainte de a-i trimite drept însoțitor demonul postmodern al inteligenței. Or, inteligența e ruda sarcastică a viziunii. Firește, Emilian Galaicu Păun e un poet excepțional.

profan, Editura Tipomur, Tîrgu-Mureș, 1994 – vine să îmbogățească peisajul (marcat în ultimul timp de o inexplicabilă „austeritate”) al exegezelor consacrate fenomenului folcloric, culturii populare în general.

Deși „spectrul tematic al acestor nepretențioase analize este (...) foarte amplu”, într-o încercare de cuprindere globală a domeniului spiritualității tradiționale, volumul își dezvăluie logica internă specifică, manifestată într-o riguroasă structurare a conținutului, după o schemă aproape kantiană: debutînd cu o analiză a modului (și a căilor) în care este posibilă azi cunoașterea fenomenului folcloric. Autorul se oprește apoi, succesiv, asupra cîtorva mari categorii ale fenomenului cercetat (balada, complexul nupțial, calendarul popular, mitologia), pentru ca, trecînd în final la un alt nivel, să pună în lumină rolul de fundament jucat de „duhul nostru etnic” (L. Blaga), configurat primordial în tiparele satului arhaic, în opera unor personalități de excepție ale culturii noastre moderne (Alecsandri, Blaga, Perpessicius).

Nu întîmplător, volumul începe prin a grupa într-un prim segment două studii consacrate metodologiei disciplinei, actualității dezbaterilor teoretice, stadiului prezent al cercetării și ierarhiei de priorități pe care recente perspective epistemologice (venite mai ales din antropologia culturală americană) tind să o schițeze și în cazul studierii culturii populare române.

Primul studiu – *Deschideri metodologice în cercetarea literaturii și culturii orale* – urmărește evoluția poststructuralistă a abordării fenomenului folcloric (în special în antropologia americană), în fapt, a însuși conceptului de folclor. Prin accentuarea dimensiunii sale procesuale, dinamice, prin reconsiderarea noțiunii de context și a folclorului conceput ca performanță, prin urmărirea proceselor și fenomenelor în desfășurare, prin reevaluarea raportului între folclor și literatura scrisă, folcloristica tinde tot mai mult să evolueze spre o antropologie culturală care, datorită finalității sale globalizatoare, este singura capabilă să ofere un cadru și o metodologie adecvate, centrate pe două principii fundamentale: *holismul și relativismul cultural*.

Al doilea studiu – *Priorități în cercetarea folclorului* – vine mai degrabă ca o pledoarie (a cita, oare, începînd de la primii noștri folcloriști?) pentru o „culegere sistematică a materialului din toate ariile folclorice românești” și pentru o radiografiere completă a tuturor genurilor și speciilor creației și vieții tradiționale a poporului român, într-un efort coordonat, menit să concretizeze (profitînd și de enorma cantitate de date acumulate în marile arhive de folclor din țară, care amplasează arhivele românești printre cele mai bogate din lume) acel îndelung visat *corpus* al folclorului româ-

nesc, în lipsa cărui, cum s-a mai observat, „orice efort de sinteză ar fi prematur” (M. Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, 1980, p. 17).

A doua secțiune a cărții reunește cîteva studii consacrate diverselor „categorii ale folclorului”. Astfel, *Balada voinicească. Contribuții la studiul baladei populare românești* (scris în colaborare cu profesorul Dumitru Pop) caută să formuleze „o taxonomie a eposului eroic-social”, în cadrul căreia se disting balada voinicească, vitejească, haiducească și hoțescă, cercetarea concentrîndu-se apoi asupra baladei voinicești, în tipul căreia (spre deosebire de literatura de specialitate anterioară, care le considera prototipuri ale baladei haiducești) sînt încadrate și baladele *Toma Alimos*, *Corbea* și *Miu Cobiul*. Alte studii (*Despre funcțiile premaritale ale colindei și colindatului*, *Schimbările – o secvență a ceremonialului nupțial* și *Cîntece de nuntă din Bihor*) vin să prelungească constanta preocupare a autorului pentru complexul de fapte folclorice ce gravitează în jurul momentului nunții, preocupare sintetizată în 1985 într-o lucrare (*Poezia populară de nuntă*, Editura Minerva, colecția „Universitas”) devenită de referință pentru acest sector al culturii populare. În *Un segment al calendarului popular*, investigația își delimitează ca obiect de studiu perioada dintre Bobotează și Intrarea în Postul Mare (Cișlegi), ce evidențiază stadii extrem de arhaice ale gîndirii și mentalității colective, relevabile creștinismului timpuriu sau chiar epocii precreștine. O amplă incursiune în *Imaginarul mitologic în ipostazieri contemporane* caută să surprindă, în formele actuale, principalele linii de forță ale unei mitologii românești.

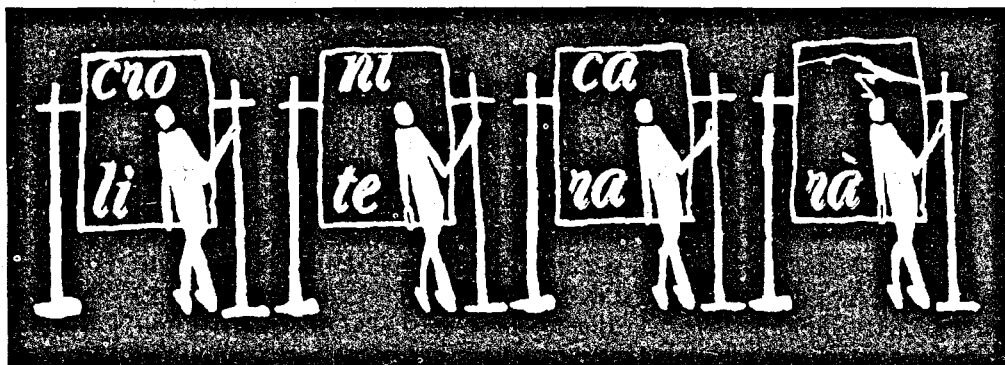
În sfîrșit, ultima secțiune a cărții adună, sub un titlu sugestiv – *Ad maiorem populi gloriam* – patru studii menite să accentueze rolul de temelie pe care civilizația tradițională românească, în ansamblul ei, l-a jucat pentru cultura noastră modernă, instituționalizată, pentru marile ei personalități creatoare.

Păstrînd constant o programatică distanță față de diversele mode și capricii ce au bîntuit și spațiul antropologiei, dar rămînd permanent receptiv la „noile metodologii și perspective de abordare a fenomenelor de cultură orală” datorate cercetării moderne, demersul autorului se plasează decis de partea unei abordări holistice și contextuale, integratoare. Consecvențe a acestor principii fundamentale, studiile strînse în acest volum vin „să propună cititorului cîteva incursiuni în lumea fascinantă (...) a culturii noastre populare”, constituindu-se totodată ca noi puncte de reper în cercetarea acestui atît de vast (și încă plin de pete albe) domeniu, care este fenomenul folcloric.

Dinamica fenomenului folcloric

Lionel Roșca

Reunind studii publicate în anii din urmă, dar și contribuții inedite, cea mai recentă carte a profesorului universitar Ion Șeuleanu – *Dincoace de sacru, dincolo de*

Dimensiunea spirituală a patriotismului

Valentin Protopopescu

Legenda spune că Martin Heidegger ar fi exclamat în timpul unui seminar crotit de tăcerea neîndrăzneată a studenților și doctoranzilor: „Aber wo sind die Lateiner?“. Maestrul de gândire de la Freiburg im Breisgau, se povestește, ar fi căutat cu priviri febrile, printre atâtea persoane prezente în amfiteatru, pe cei trei tineri bursieri din România: Alexandru Dragomir, Walter Biemel și Octavian Vuia. Vivacitatea intelectuală și mobilitatea speculativă a valahilor, completate de o bună stăpânire a istoriei filosofiei universale dar și a limbilor clasice l-au impresionat pe profesor și l-au determinat să păstreze o frumoasă amintire despre deschiderea filosofică a românilor.

Alexandru Dragomir rămîne înconjurat de o densă zonă de mister. Anahoret și orgolios, acest imens gânditor pe model socratic și-a consumat disponibilitatea creatoare într-un tăcut travaliu privat, tulburat cînd și cînd de un Constantin Noica, Gabriel Liiceanu, Sorel Vieru, Henri Wald, Lucu Andreescu. Persoană publică, Walter Biemel a revenit de curînd în țară într-o scurtă vizită, cînd a conferențiat, a discutat și a stabilit contacte. Este directorul Centrului arhivistic Husserl de la Louvain, fiind totodată și un foarte reputat heideggeriolog. În românește, încă pe vremea dicatoriei, i s-a tradus volumul *Expunere și interpretare*.

În schimb, cel de-al treilea „heideggerian“, Octavian Vuia, a rămas, pînă la apariția volumului *Întîlnire cu oameni și idei. O carte gîndită de Nicolae Stroescu-Stînișoară* (Jurnalul literar, București, 1995), un mare necunoscut. Volumul citat ne restituie, prin urmare, „lichidînd“ o nedreaptă tăcere, figura remarcabilă a filosofului, jurnalistului și, nu în ultimul rînd, a patriotului care a fost Octavian Vuia.

Clujean de origine, dintr-o veche familie românească, Vuia își face studiile la *Universitas Literarum Regia Daco-Romana Napocensis*, înalta tribună a românismului luminat transilvănean. Atmosfera epocii, mișcările de idei, amploarea conștiinței naționale, personalitățile (Romulus Demetrescu, Marin Ștefănescu, D.D. Roșca, Lucian Blaga, Octavian Goga, Ion Petrovici), toate acestea sînt evocate cu mare căldură în dialogurile, șapte la număr, dintre Octavian Vuia și Nicolae Stroescu-Stînișoară. Decisive ca importanță, rememorările din prezentul volum reconstituie o parte semnificativă a *Zeitgeist*-ului filosofic și cultural ardelenesc. Sînt trecute în revistă opere și personalități majore, întrebările iscusite ale reporterului stîrnind inteligența sintetică și

nostalgia febrilă a interviuatului. În acest context, impresionantă rămîne maniera în care e creionată figura lui Nicolae Iorga, alături de schițarea, în paralel, a portretului celeilalte personalități covârșitoare a științei istorice românești, Vasile Pârvan.

Demne de remarcat sînt interesul și efortul acestor *spirite călăuzitoare* de a înființa în Occident școli românești de anvergură, în scopul de a familiariza Vestul intelectual cu valorile și specificul nostru cultural, dar și de a oferi tinerilor studioși din țară șansa de a participa la viața spirituală a marilor centre europene: Pârvan – Academia Română de la Roma, Sextil Pușcariu – Institutul Român de la Berlin, Iorga – Școala Română de la Fontainay-aux-Roses de lângă Paris (al cărei bursier a fost și Vuia, între 1940-1941). Vocația mesianismului luminist și obsesia istorică a panromânismului, elemente structurale pentru conștiința oricărui cărturar ardelean, îl animă și pe Octavian Vuia. Pe urmele marilor români ctitori de instituții reprezentative în Apus, el va iniția, alături de Mircea Eliade, înființarea Centrului Național de Cercetări Științifice din Paris, al cărui secretar general și director de studii va fi între 1948-1952. În acest interval, împreună cu Cioran și Ionesco, va organiza dezbateri la care vor participa, alături de mari intelectuali români din exil (Horia Stamatu, Alexandru Ciorănescu, George Uscătescu, Vintilă Horia), personalități de prim rang ale continentului: Martin Heidegger, Jean Beaufret, Edmond Jaloux, Marcel Brion, Benedetto Croce, Eugenio d'Ors și alții.

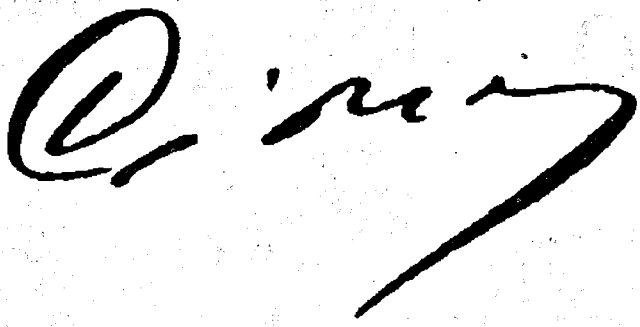
Desigur, aceste două *excelețe* ale spiritului manifestat de Octavian Vuia se cuvin subliniate: buna convivialitate potențată memorialistic și expozitiv-digresiv, precum și talentul de a ctitori instituții culturale. Remarcabile sînt portretele pe care le schițează fie giganților români de la Paris (Brăncuși, Enescu, Traian Vuia, Lupasco), fie marilor filosofi europeni pe care i-a cunoscut îndeaproape și care, la rîndul lor, l-au apreciat: Martin Heidegger, Hugo Friedrich, Karl Jaspers, Ortega y Gasset, Nicolai Hartmann, Jacques Maritain, Gabriel Marcel, Nikolai Berdiaeff. La fel, impresionantă este și activitatea de militant, de inițiator de programe în măsură a prezerva și perpetua distincția spiritualității românești: fie ca lector de limba română pe lângă catedra de romanistică a lui Hugo Friedrich de la Freiburg sau ca lector de filosofie la Universitatea din München, fie ca jurnalist și realizator de emisiuni în cadrul postului de radio „Europa Liberă“

(între 1957-1980), al cărui subdirector va fi numit în 1979.

Personal, păstrez un regret legat de faptul că destinul și conjuncția istorică l-au împiedicat pe Octavian Vuia să-și dea deplină măsură a spiritului constructiv ce l-a animat. Adevărat patriot, militant și ctitor, devenind un autentic „director de conștiințe“ alături de Noel Bernard, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, dar „neglijînd“ astfel latura *creativă* a personalității sale, căci nu a mai avut răgazul și nici liniștea unor elaborări pe măsura disponibilităților lui reale.

Format la școala heideggeriană de gândire, Octavian Vuia s-a dovedit, prin textele sale (puțin numeroase, dar substanțiale și originale), un gânditor personal și matur, deprins cu riscul de a medita „pe cont propriu“. Astfel, în mult apreciată lucrare din 1965 intitulată *Remontée aux sources de la pensée occidentale*, el reconsideră rădăcinile filosofiei apusene, polemizînd explicit cu Diels și propunînd o altă ordonare a fragmentelor heraclitice, în funcție nu de o cvasimitică cronologie, ci de o hermeneutică în măsură a restabili logicitatea lor originală. Excursul său demonstrativ e convingător. În preajma mijirii noii aurore pentru gândirea occidentală, gândire care, după cum apreciază Heidegger, s-a împlinit și s-a încheiat în faza metafizică, se întrevăd trei parcursuri: cel deschis de parmenidiană teză a identității dintre *a fi* și *a gîndi* manifestată în vorbire, rostire și logos și dezvoltată-epuizată pe linia logicismului de filieră Aristotel-neotomism; cel prilejuit de Anaxagoras și amplificat de Platon, sofisti, pînă la epuizarea sa de către Kant și Hegel, care constă în a edifica o ontologie a neființei, a părelniciei ființei lumii; în fine, cel de-al treilea parcurs, cel mai dificil și încă neîncheiat, inițiat de Heraclit Obscurul, pentru care *a fi* și *a nu fi*, precum și *a fi* și *a gîndi* sînt și nu sînt același lucru, deschizîndu-se calea unei metafizici a „veșnicei întoarceri a aceluiași dar și a celuilalt“, metafizică esențial existențială, în care s-au exersat Pascal, Kierkegaard, Nietzsche.

Textul citat reprezintă numai o mostră de ceea ce înseamnă bunul exercițiu speculativ și edificator promovat de Octavian Vuia. Acesta, dispunînd de un registru spiritual larg, care merge de la abordarea calofil-eseistică (vezi cronică la *Pe culmile disperării* a lui Cioran) și pînă la matura hermeneutică etimologic întemeiată (vezi *Iunctae viae entis și Dimensiunile cugetării românești*), ar fi putut, dacă vremurile i-ar fi permis, să „construiască“ opere rezistente de istorie a filosofiei universale, dar și de filosofie originală (mai cu seamă pornind de la definirea metafizică a spiritualității românești). Civismul *înalt* și patriotismul *ardent* l-au îndemnat să se sacrifice *pe sine* (ca autor) și să se dedice cauzei nobile a supraviețuirii spirituale românești, activînd de la altitudinea acelei tribune a *gîndirii libere* care a fost „Europa Liberă“.

Întoarcerea din exil sau regresiunea reușită

(Urmare din p. 3)

inconștient-conștientă de a reveni în paradisul intrauterin sau, măcar, în raiul protector al copilăriei. Ieșirea din spațiul magic al Rășinarilor, adică dintr-o existență naturală, a echivalat întotdeauna pentru Cioran cu izgonirea din paradis. Cei rămași trăiesc „asimilați naivi în existență”, realizând fără să știe „o integrare în viață” și percepând, firesc, cu „bucuria virginală a naivității”, o armonie și „un farmec natural al lumii”, în vreme ce la cel plecat se produce, mortal dureroasă și conflictuală, „dezintegrarea din viață”, care corespunde „unei pierderi totale a naivității, acest dar încântător pe care ni l-a distrus cunoașterea, dușmană declarată a vieții”. În acest punct se află întregul Cioran, naiv și sentimental. Dorul reîntoarcerii, permanent prezent la el, psihanaliza îl numește impuls spre regresivitate, iar Schiller îl definește ca fiind *dorința sentimentală* a omului trecut prin cultură și civilizație. Nostalgia cioraniană a originilor se diversifică în trei fantasmă ale paradisului pierdut. Prima și cea mai scontată e aceea a paradisului naiv și simplu, țărănesc, al Rășinarilor, așa cum s-a înțipărit în mintea copilului și în care bătrînul Cioran se visează etern „ciobănaș”, adică reîntors în naturalitate și inocență. Cea de a doua fantasmă e aceea a paradisului terestru văzut ca o *grădină* arhetipală, căci: „Istoria e negația grădinii”. Abia izgonirea de aici evocă paradisul ceresc, care, la modul arheziar, e tot o grădină prin care răcește „un Dumnezeu rural”: „Dacă am trăi în grădini, religia n-ar fi posibilă. Lipsa lor ne-a împins în dorul raiului. Spațiul fără flori și arbori îndeamnă ochii spre cer și amintește muntitorilor că primul lor străbun a poposit vremelnic în veșnicie și-n umbră de pomi”. Grădina terestră generică e schițată dintr-o perspectivă naiv-sentimentală: călcînd pe pămînt fără să ai nostalgia cerului, te plimbi printre palmieri, ale căror crengi aplecate „par idei obosite”, și printre copaci cu „ramuri gânditoare”, iar pe lângă tine, printr-o metamorfoză inversă, trec, fiind, ideile preschimbate în „paseri de gînd”: „... și unde zboară ele? Într-o veșnicie vag tremurătoare...”. Însăși epura păsării de sub semnătura adolescentină a lui Cioran, la fel de misterioasă și surprinzătoare ca și pasărea din fantasma plastică a lui Leonardo da Vinci, pare să-și aproximeze, în acest context, un prim sens. El se află în *Îndreptar pătimas*: întrucît grădina aceasta terestră își are propria sacralitate, ar trebui să ai aripi, „pentru a nu pîngări natura cu pașii cruzi ai omului...”.

În sfîrșit, cea de a treia reverie este, cum am văzut deja, aceea a paradisului intrauterin, care îi favorizează încă nenăscutului

o „lîncezeală primordială”, „beatitudinea torporii” și un „somm neîntreput”. De aici la Cioran refuzul de a se naște, căci nașterea e traumatismul maxim, provocînd trezirea, una ascuțit de dureroasă, întrucît înțetită de desprinderea treptată de natură și de viața în spirit: „Din naștere cu ochiul treaz – și mai trezit încă de tărîmuri unde suflă duhul...”. Cum poate fi îndestulat dorul după acest paradis? Prin căderea, noapte de noapte, în somnul ce reproduce, în mod oniric, reîntoarcerea la existența paradiziacă de dinaintea nașterii. În acest sens, observă Freud, noi nici nu ne naștem complet, căci ne petrecem jumătate din viață în somn. În această privință, însă, Cioran constituie o excepție: pare că s-a născut de tot. Dovada? E mereu „cu ochiul treaz”, adică suferă de insomnie! În cărți, în scrisori, în interviuri, el face mereu referință la această devastatoare boală. O primă explicație a ei este generică, definind însăși condiția umană: „Insomnia este o realitate atât de mare, încît îmi vine să mă întreb dacă omul nu este un animal ce nu poate dormi”. Altele țin în egală măsură de paradoxul somnului și de acela al insomniei. Hugo Schwerdtner, unul dintre membrii Școlii psihanalitice de la Viena, a făcut numeroase analogii între somn și actul creației, ambele revelîndu-se ca instrumente esențiale ale terapiei individuale; în consecință, „dormind, faci același lucru pe care, de exemplu, îl faci scriînd un poem”. De cîte ori dormea fără să viseze, H. Schwerdtner resimțea, ziua, nevoia presantă de a scrie poeme. Cînd nu ceda acestei dorințe, suferea automat de insomnie. Dar aici apare și paradoxul. Și somnul, și actul creator sînt forme necesare de eliberare a refumatului din depozitele noastre psihice, producîndu-ne o descărcare cathartică. Omul obișnuit realizează acest lucru dormind, căci munca visului îl transformă într-un „artist genial”. Creatorul o face, însă, prin actul artistic propriu-zis; în concluzie, deci: „artistul n-ar trebui să aibă nevoie de somn”, devenind, automat, insomniac, căci munca pur intuitivă nu obosește, ci înviorează. E, aici, chiar cazul lui Cioran, care a deplîns adeseori faptul că „n-am avut norocul să fiu poet”, dar ale cărui stări creatoare au atins întotdeauna intensitatea artistică, revelînd refumatul: „Am scris pînă acum aproape jumătate din cartea pe care o plănuisem”, îi mărturisește lui Bucur Țincu. „Toată se compune din fragmente (2-3 pagini) cu caracter liric, de cea mai bestială și apocaliptică tensiune”. Cristalînd, într-o exaltare de-a dreptul poetică, *Pe culmile disperării*, Cioran se eliberează, dar devine insomniac. Reciproca e egal valabilă: „Dacă n-aș fi scris-o, aș fi pus cu siguranță capăt nopților mele”. Consumîndu-și complet trezia insomniacă de

artist în scrierea acestei cărți, golit, el și-a regăsit, la urmă, somnul. Melancolic, periclitat de un continuu dezechilibru nervos, tînărul Cioran îl anunță tot pe Bucur Țincu că a renunțat, în mod terapeutic, „la orice filosofie sentimentală, la preocupări fragmentare și sterile, cari nu duc decît la lamentații asupra vieții și la exclamații patetice”, recurgînd ca remediu la „probleme abstracte și impersonale”. Dar el n-a ajuns, totuși, niciodată la filosofia sistematică: a izbucnit exploziv numai în fragmente de filosofie sentimentală a nostalgiei după existența naivă. Explicația acestui eșec s-ar putea să se afle tot în relația lui specială cu somnul. Căci, tot după H. Schwerdtner, intelectual vorbind, somnul slujește pentru integrarea și clasarea ideilor primite în regim diurn. „A dormi înseamnă: să desăvirșești o muncă suplimentară de a percepție. Creierul dorește să rămînă singur...”. Or, la Cioran lipsește această muncă nocturnă de ordonare, fiindcă trăirile lui diurne exacerbate se materializează în acele forme lirice intense ce fac de prisos somnul, lăsîndu-l, însă, pe gînditor să bijbiie, înnebunit, prin „haosul insomniei”.

Impracticabilă prin nesomn, reîntoarcerea simbolică la existența paradiziacă se produce, fantasmal, prin tendințe arhaice absolut radicale, lirososul de pe culmile disperării rîvnind, cu disperare, „să devină orice, numai om nu”, adică să coboare la treapta primară de natură vegetală sau animală, chiar neanimată, ca „expresie anonimă a cursului vieții”. În acest context regresiv reapare și fantasma păsării, al cărei zbor semnifică „fuga din existență”. Dar și procesul regresiv revelă un paradox uluitor, căci atitudinea lui Cioran față de el este vădit ambivalentă. Pe de o parte, atracție irepresibilă: „A voi să trăiești ca o plantă, să crești înrădăcinat, în cea mai deplină inconștientă...”. Pe de alta, o respingere radicală, căci a te abandona în voia impulsului regresiv înseamnă a cădea în capcană, coborînd iarăși în naturalitate: „Distanța între un țaran român și un senator roman” este aceea „de la natură la om”. Prin regresivitate el s-ar reîntoarce în mijlocul „unui popor de păstori”, or, un „popor simplu și cinstit nu se deosebește de plante”, e unul vegetal. Impulsul regresiv acceptat e dizolvant: te face să-ți pierzi dorința de a-ți lichida trecutul, ca și voința care te face „să-ți înfrunți rădăcinile, să-ți anulezi obîrșia, să te pedepsești pentru origini”.

„Nu mă voi reîntoarce pînă nu voi scăpa de naștere”, sună, premonitoare, o sentință din *Pe culmile disperării*. După ce a făcut efortul de a se exila în conștiință, în ultima perioadă de viață, involuntar-ironică, el a început, fără să se mai poată opune, să se desprindă treptat de naștere, adică de starea de trezie și luciditate acută, decăzînd, încet, încet, la starea somnolentă de nenăscut. Cu alte cuvinte, în ultima lui fază, Cioran a realizat o regresivitate reușită, întorcîndu-se, în fine, acasă, e adevărat, fără s-o mai știe, căci: „Inconștienta este o patrie”.

APOSTROF: *Stimate domnule Gheorghe Griguran, într-o lungă perioadă de facere și de reflecție, totodată, asupra cuvîntului, ce v-a entuziasmat cel mai mult în materie de literatură și ce v-a mîhnit cel mai mult?*

George Griguran : Pe cînd eram adolescent, caracterul mi se părea o noțiune oarecum neinteresantă, perimată, bătrîneasă. Trăiam într-o lume a cărților și cunoșteam atît de scandalos de puțin viața reală, încît eram convins că tot ce zboară (în eterul artei) se mîncă (la ospățul zeilor). Mi se părea de la sine înțeles ca silința la studiu și, cu atît mai virtuos, o aptitudine sau un talent oarecare să dobîndească răsplata cuvenită lor în abstract. Întîmpinam cu scepticism opinia profesorului meu preferat, Vasile Peta, de muzică, intelectual subțire trecut prin Franța, potrivit căreia calitatea umană de căpetenie ar fi caracterul. Cum caracterul? Deasupra inteligenței, a talentului? Nu e oare caracterul, la urma urmei, o banalitate? A trebuit să curgă destulă apă pe Crișul Repede și pe Someș pentru a mă dumiri cît de amarnic mă înșelasem. De-aș vorbi acum unor învățăcei (bine că nu mă aud diriginții!), le-aș atrage atenția asupra unui aspect pe care cutez a-l aprecia drept imoral al școlii actuale, și anume faptul că aceasta nu ezită a desfășura în fața minților neocapte sulul unei imagini pe cît de idilice, pe atît de false. Care jertfește cele mai pure conștiințe în stadiu de formare unui discurs de-o luminozitate incompatibilă cu realul, unor promisiuni roze, menite celei mai sigure neînfăptuiri. Ulterior am regăsit gîndul bunului meu dascăl, în cîmpul unor nume ilustre (bunăoară Heraclit: „Caracterul omului e destinul său”). Dar mi l-am însușit – *recte*: am fost silit a mi-l însuși – în temeiul unei experiențe îndeajuns de îndelungate, care n-a încetat a-l evidenția. M-am convins că, departe de a reprezenta o banalitate, de-a se afla pe toate drumurile, rectitudinea și fermitatea morală sînt calități rare, nu mai ușor de găsit decît aurul pentru căutătorii lui din Alaska veacului trecut. Inclusiv în domeniul creației literare. M-a bucurat mai presus de toate imaginea forței de creație asociate cu cea a unui caracter integru. A unei creații ce rămîne consecventă cu imperativul său intern, în concreșcența dintre misterul său plămuitor

George Griguran

A fost odată

*A fost odată un cuib înalt
ca o casă de soldat mort*

*în el ciripeau patru-cinci păsărele
penele lor străluceau în soare
cum stropi de salivă*

*și dintr-o dată se-ntoarse imaginea
pe partea cealaltă
(se-ntîmplă uneori așa
fără ca tu să-ncetezi a fi tu însuși)*

*din cuib se iviră patru-cinci femei tinere
care creșteau, văzînd cu ochii*

*purtau în spinare ramurile cum aripi angelice
apoi se desprindeau de sus rîzînd
săreau în iarbă ca dintr-un hamac*

și manifestarea omului ce-l adăpostește, ce pare venit pe acest tărîm subliniar spre a-l sluji. Creatorul face astfel o figură sacrificială. Nu cred că există nici un creator autentic care să nu fi sacrificat ceva pe altarul operei sale, în sensul unor renunțări, al unei discipline mai mult ori mai puțin dureroase, impuse sau autoimpuse. O strălucitoare pildă a fost pentru mine marele Blaga, în preajma căruia am avut norocul de a trăi în anii studenției. Dintre predecesori, trebuie să-l menționez neapărat pe E. Lovinescu. Din rîndul contemporanilor, mai amintesc pe I. Negoițescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Nicolae Steinhardt, Radu Petrescu, Ion Caraion, Paul Goma. Și, firește, m-a mîhnit polul opus, format de cohorta celor ce au acceptat compromisul. Un compromis a cărui gravitate ni se prezintă direct proporțională cu înzestrarea scriitorilor care-l practică, tot așa cum un jaf dintr-o mare bancă se soldează cu o pierdere mai mare decît cel dintr-un bordei sărăcăcios. De la Sadoveanu, G. Călinescu, Arghezi, M. Ralea, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Marin Preda, A.E. Baconsky, Nichita Stănescu, eroii oportunistului îmi apar ca niște ființe ambigue, aidoma acelor făpturi mitologice, jumătate oameni, jumătate animale, componenta animală sugerînd, în cazul de față, nu energia, ci slăbiciunea, inconștiența. Evident, dezamăgirile provocate de comportarea confrăților nu se rezumă la lista numelor „grele”. Ele sînt legate de autori mai mult ori mai puțin importanți, mai bătrîni ori mai tineri, care și-au făcut din adaptarea carieristă și lucrativă, din opțiunea nediferențiată pentru imediat și efemer, din cultivarea interesului egoist și din labilitate, din nerespectarea promisiunilor, din adulare și ingraturitate, un crez strîmb, o șmecherească eschivă de la criteriile substanței și de la perspectiva perenității. Vă mărturisesc că, de cîte ori am de-a face cu asemenea inși, resimt o decepție de un tip special, precum o pierdere personală, o înfrîngere proprie, deoarece ei știrbesc însăși condiția de scriitor, deci un bun comun. Și, desigur, îmi aduc aminte de cuvintele mentorului meu din anii liceului, înțeleptul profesor Vasile Peta, pe care-l înțeleg tot mai bine.

*una era palidă ca un riu prins la reverul
zeului*

*alta rumenă și melancolică
precum un măr pictat într-un tablou flamand
alta agilă și proaspătă precum o corabie
ce spîntecă necunoscutul ogînditor*

*celelalte două erau încă prea uimite de sine
incapabile a lua un chip anume*

*coapsele lor sinii lor vorbeau într-o limbă
străină*

degetele lor tăceau

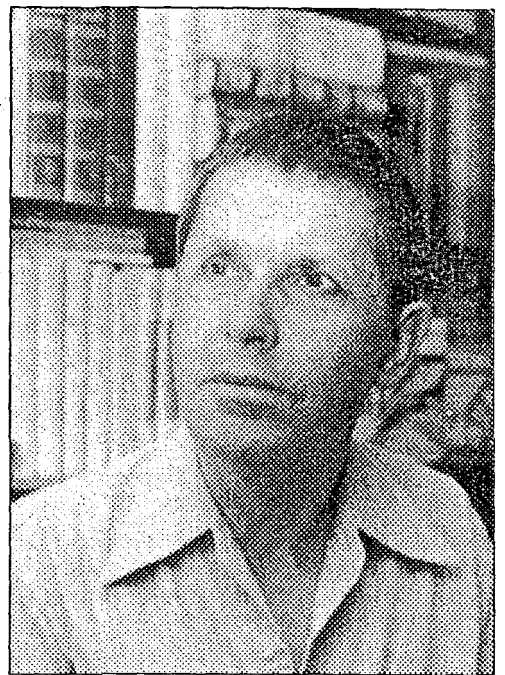
*se părea că nu se cunosc una pe alta
jopăind ca broaștele lunguiește și reci
surizînd orbitor*

cum cioburi de ogîndă rotite-n soare

nici pe noi nu ne cunoșteau

fetele priveau în nicăieri

crau oarbe ca Primăvara.

Fișă biobibliografică

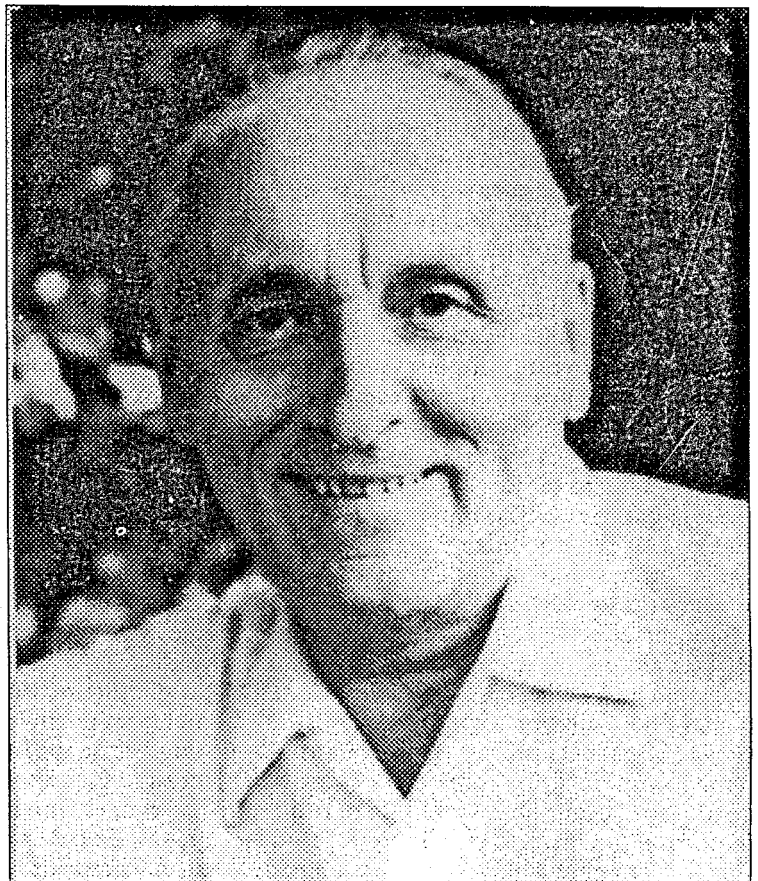
- N. 16 aprilie, 1936, Soroca (Basarabia)
- Studii: Facultatea de Filologie din Cluj (1958)
- Debut publicistic: în revista *Steaua* (1956)
- *Un trandafir învață matematica*, versuri, București, Editura pentru Literatură, 1968
- *Trei nori*, versuri, București, Editura Tineretului, 1969
- *Rîul incinerat*, versuri, Cluj, Editura Dacia, 1971
- *Salută viața*, versuri, București, Editura Albatros, 1972
- *Teritoriu liric*, București, Editura Eminescu, 1972
- *Ideci și forme critice*, București, Editura Cartea Românească, 1973
- *Înflorirea lucrurilor*, versuri, Timișoara, Editura Facla, 1973
- *Bacovia – un antisentimental*, București, Editura Albatros, 1974
- *Apologii*, versuri, Cluj, Editura Dacia, 1975
- *Rigoarea văzduhului*, versuri, Cluj, Editura Dacia, 1978
- *Poeți români de azi*, București, Editura Cartea Românească, 1979
- *Critici români de azi*, București, Editura Cartea Românească, 1981
- *Între critici*, Cluj, Editura Dacia, 1983
- *Contemplații*, versuri, București, Editura Cartea Românească, 1984
- *Cotidiene*, versuri, București, Editura Albatros, 1986
- *Existența poeziei*, București, Editura Cartea Românească, 1986
- *De la Eminescu la Nicolae Labiș*, București, Editura Minerva, 1989
- *Peisaj critic, I*, București, Editura Cartea Românească, 1993
- *Ogînda și vidul*, versuri, Pitești, Editura Vlasie, 1993

Colegi de generație – Nicolae Mărgineanu era doar cu patru ani mai mare (n. 22 iunie 1905) –, N. Mărgineanu și Constantin Noica (n. 24 iulie 1909) vor întreține de-a lungul anilor un intens schimb epistolar, din care prezentăm în numărul de față 13 scrisori primite de profesorul de la Cluj în perioada 1967-1976, timp cam de 10 ani, când relațiile dintre ei au fost mai strânse. Acest lucru s-a petrecut după revenirea lor din detenție, căci N. Mărgineanu a stat închis pe nedrept vreme de 16 ani și două luni, din 1948 până în 1964, pe motiv că ar fi colaborat cu autoritățile anglo-americane. E drept, el contribuise în acei ani de după război la înființarea „Asociației româno-americane” la București și Cluj, ținând în cadrul ei o serie de conferințe și încercând să asigure autoritățile americane din Comisia Aliată de dreptatea românească în privința Transilvaniei. Pe lângă faptul de a fi fost prezent în cadrul asociației la numeroase expuneri și conferințe, N. Mărgineanu a contribuit în mod activ la formarea unei opinii, a unui punct de vedere favorabil cauzei românești în privința graniței de vest, el folosind pentru acest lucru toate relațiile personale pe care le-a avut în cercurile de știință și cultură americane, ca unul care a studiat în anii 1932-1934 în Statele Unite, ca titular al unei burse Rockefeller. Întreg calvarul îndurat de el în cei 16 ani de detenție a fost expus în cartea sa *Amsfăcatre și închisori*, apărută postum, în 1991, la Editura Dacia. În anii când se desfășoară epistolarul, el revenise la activitatea didactică și științifică, publicând mai multe volume, între care amintim *Natura științei* (1969), *Sub semnul omeniei* (1970), *Psihologie și literatură* (1971), *Condiția umană* (1973), *Psihologie logică și matematică* (1975), pe care le citește și C. Noica și despre care se pronunță. La rândul său, magul de la Păltiniș îl ține la curent pe profesorul clujean cu proiectele sale și, mai ales, cu intenția de a publica manuscrisele eminesciene într-o ediție facsimilată. Pe lângă gânduri și opinii de natură intimă, personală, sau informații strict familiale și biografice, epistolarul de față este un izvor important cu privire la cunoașterea personalității intime a lui Constantin Noica, a farmecului său indelebil de corespondent. Astfel, vom găsi chiar din prima scrisoare câteva păreri extraordinare despre Blaga și despre spiritul goetheean, „că nu mai știu pe nimeni, în afară de Goethe, ale cărui spuse și tăceri să ne povestească atât de mult”. Chiar traducerea lui *Faust* i se pare semnificativă și îl apără, în dezacord cu opiniile lui Mărgineanu. Tot din această scrisoare aflăm interesul celor doi pentru Mircea Eliade și scrisul său, discutându-se despre posibilitatea unei eventuale vizite a acestuia în țară (1967), posibilitate care, din nefericire, nu s-a realizat. Tot așa de tare e surprins de un interviu pe care Heidegger l-ar fi dat lui N. Tertulian, când, în general, filosoful german se ferea de a face declarații publice, căci aflăm că un atare interviu încercase și el cu ani în urmă, dar fără succes.

Interesante sunt și sfaturile pe care le dă partenerului său de dialog, precum o extindere a investigației asupra contribuției culturale a lui N. Iorga sau acela că, într-o carte semnată de el, nu se cuvenea să lase un text al altcuiva despre George Enescu. Tot de aici aflăm despre intenția sa de a nu mai fi prezent o vreme în presă, întrerupându-și astfel colaborarea la *Tribuna* clujeană, deși își arată totuși intenția de a reveni mai târziu cu câteva articole despre Hegel. Ca să vorbească în public, în 1970, i se pare dificil, și ar fi preferat s-o facă în prezența unor „marxiști” ca Tudor Bugnariu sau Pavel Apostol, pentru ca martorii să fie credibili. Probabil că fusese invitat la Cluj să vorbească despre Blaga, lucru pe care l-ar fi acceptat cu plăcere, dacă vreunul din aceștia ar fi fost de față. Vorba lui – „Te asigur, numai între noi, că aș fi mai liniștit” – ilustrează că frica nu-l părăsise încă și că amenințătoarea umbră a Gulagului îl însoțea mereu. Faptul acesta explică întrucâtva condiția intelectualului și scriitorului român în epoca Ceaușescu, fiind o admirabilă mărturie pentru avatarurile cumplite, trăite de această generație interbelică strălucită, care a fost supusă în anii următori, ai „socialismului victorios”, unei presiuni ideologice perpetue și unei degradări umane greu de înțeles.

Mulțumim, în final, doamnei Dana Țăranu pentru amabilitatea de a ne fi pus la dispoziție scrisorile de față.

MIRCEA POPA

Epistolar

Constantin Noica

W. Heidegger

[Antet]
Academia R.P.R.
Centrul de logică
București, str. Negustori Nr. 9

15 Oct. 1967

Mult iubite Domnule Profesor,

Mă grăbesc să răspund bunelor Dvs. rânduri primite alaltăieri. Din nefericire, prietenul nostru nu vine anul acesta, așa încât veți încerca aceeași dezamăgire pe care am resimțit-o eu. Ați auzit poate că a fost sărbătorit, și ce a spus el însuși. Ne rămâne deocamdată să-i răsfoim cărțile, pe care m-am hotărât să i le cer în întregime, spre a putea fi de folos cui se interesează de el.

Simplul titlu de *Gândire simbolică* mă face să înțeleg că atingeți miezul creației lui, spre deosebire de cei tineri, care vorbesc alături de lucruri, de cele mai multe ori. Recent a sosit aici *Aspects du mythe*. Dacă n-o aveți și vă interesează, v-o pun la dispoziție cu primul prilej.

→

→

Am citit, cu interesul pe care-l port scrisului Dvs. încă de mult, cum bănuieți, cele două studii trimise. Găsesc clarificări esențiale și formulări de capăt de drum în studiul despre Husserl, după cum mă cucereste încadrarea pe care o faceți, în cultura europeană, a *Meșterului Manole* de Blaga. La acest nivel l-am așezat și eu în gând pe Blaga, cu teatrul său, nu numai cu restul, dar sunt teribil de curios să văd ce se va întâmpla cu acest teatru când va fi jucat. Fiindcă aveți sinceritatea să spuneți că omul v-a supărat uneori (în nici un caz nu trebuia să se întâmple așa în legătură cu acel concurs universitar, de care sunt emoționat că vă amintiți, dar care, în perspectiva timpului, vedeți ce nesemnificativ este) vă voi spune că nu sunt de acord cu Dvs. în ce privește traducerea lui *Faust*. Blaga nu era și bard – n-avem ce face. Doar un poet care are și lăută, dacă vreți o îmbinare de Blaga cu Goga, ar fi putut reda nu numai gândul dar și „legănarea în infinit”, cum s-a spus, a poeziei lui Goethe. Confrunțați cele 8 versuri finale.

Dar altundeva, mai în adânc, Blaga e seamănu-lui Goethe, cum o spuneți atât de bine. Când a aflat că scriu un fel de *Anti-Goethe*, Blaga m-a întrebat – și a fost ultimul semn primit de la el – cum de pot face așa ceva? I-am răspuns că numai dacă te ridici împotriva lui Goethe îi vezi măreția de a fi singurul om care ne poate reprezenta, ca oameni, în absolut. Dacă ar fi să aleg pe cineva care să stea de vorbă cu Celălalt, fie el Stăpânul, fie doar alter-omul, l-aș alege pe Goethe, spuneam. Și brusc mi-a venit în minte că l-aș putea alege și pe el, Blaga; că nu mai știu pe nimeni, în afară de Goethe, ale cărui spuse și tăceri să ne povestească atât de mult.

Vă trimit la rândul meu două broșuri. Transmit, prin bunăvoința Dvs., respectuoase omagii familiei, mulțumind conitei Daniella, că nu m-a dat uitării și tatălui dânsiei că-mi îngăduie să fiu al d-sale devotat

C. Noica

II

3 XII. [1]967 București

Mult iubite Domnule Profesor,

Nu mai meritam rândurile Dvs. atât de bune, după eșecul pe care l-am înregistrat prin nevenirea lui Mircea. Să nădăjduim că-l vom vedea printre noi în '68 și că voi putea fi de folos Clujului atunci.

În așteptare, nu pot rezista generoasei Dvs. invitații și dorinței de-a revedea Clujul, așa încât voi veni, pe la 27 ori 28 dec., numai pentru o zi din păcate, acolo. Obligat să-mi iau concediul acum, la fine de an, voi pleca la Sibiu unde am unele interese culturale, iar îndată după Crăciun aș veni să vă văd.

Îngăduiți-mi să amân pentru atunci comentarea paginilor Dvs. de tot felul. Ce prodigioasă activitate aveți! Și ce încântare rezervați celor ce pot să prindă câte ceva din risipa asta, ca mine.

Nu vă spun deci mai multe deocamdată. Doar în chestiunea Heidegger mă grăbesc să vă răspund că-mi pare de ordinul fantasticului. După câte știu, nu dă nimănui articole, iar „interview”-ul luat de Tertulian a fost un mic abuz, după câte mi-a dat de înțeles chiar acesta. În orice caz nici eu, nici Dragomir n-am obține nimic. Cel mult Octavian Vuia, care e încă pe acolo, pare-se. Celor de la *Ramuri* mi-aș îngădui să le spun,

Cu respectuoase gânduri pentru Doamna și familia Dvs., vă rog să credeți că știu să prețuiesc privilegiul simpatiei Dvs., în universul acesta straniu și cam depopulat în fond. O fac cu emoție.

Al Dvs., cald,
C. Noica

III

6 XII. [1]967 Sibiu
Str. Justiției 26

Mult iubite Domnule Profesor,

Vă scriu din Sibiu, unde-mi sunt retransmise bunele Dvs. rânduri. Mă grăbesc să vă spun că nu vin de aci la Cluj, ci probabil prin Oradea, căci fac în zilele de Crăciun un turneu prin Ardeal. Când voi fi la Dvs., probabil în dimineața de 27, îmi va fi rușine să vă spun că trebuie să plec chiar a doua zi. Dar am acum, după prima Dvs. scrisoare, un plus de îndrăzneală să vin și vă asigur că întâlnirea cu Dvs. și cu preageneroasa Dvs. familie nu este a patra zi de Crăciun cu adevărat.

Vă trimit respectuoase și devotate gânduri. Al Dvs. cald

C. Noica

IV

3 V. [1]968 București

Nicolae dragă,

Am purtat în gând câteva rânduri de mare mulțumire pentru primirea pe care mi-ați făcut-o și de astă dată, dar nu le-am așternut pe hârtie, căci așteptam semnul făgăduit de conita Daniella. Probabil n-a mai venit pe aci. Îmi sosesc acum rândurile tale și cartea.

Îți mulțumesc cu drag pentru toate, și în primul rând că mă cerți. M-au mai amenințat și alții, dar mi-e de-ajuns cearta ta ca să văd că nu m-am rostit bine. Undeva totuși îmi dețin gândul și în nici un caz nu înțelegeam să minimalizez pe cineva din cei mari. Dar trăim un ceas în care orice *puđor laudis* riscă să fie vinovat.

Îți aștept cu enorm interes paginile, cu teama secretă că va trebui să fii puțin apologetic. Ce spui despre Iorga e cuceritor; dar eu văd, la el, sacru tumult și înfinire iarăși, nu gigantesc. Ar merita poate să vorbești de *toată* seria noastră de mari istorici, începând cu cronicarii, spre a arăta unicitatea lui chiar printre ei.

Nu accept, ca cititor, să știu că un capitol al cărții (Enescu) e scris de altcineva, fie și de un om atât de competent cum e Cornel.

La nivelul la care ești ai dreptul să vorbești despre lucruri pe care le știi mai puțin.

Îți scriu într-un ceas când nu știu încă dacă plec ori nu. Unele șanse sunt. Am încetat între timp să scriu la reviste, atât din motive obiective (o neînțelegere și chiar o ceartă între alții, pe capul meu), cât și din motive subiective. Aveam gata articolul pentru *Tribuna*, dar decizia de-a nu mai scrie în presă mă face să nu-l trimit. Îi rog să mă ierte și mențin oferta cu o serie Hegel, ceva mai târziu.

Vă aduc capitolele ce ați avut
bunățate să-mi trimiteți. Mă bucur
nespus să vă revăd. Dacă totuși, prin
imposibilitate, lipsiți din Cluj la acea dată,
mă bucur să vă scriu cu căteva rânduri,
ca să nu știu pe nimeni, în afară de Goethe,
de care să-mi puteți povestii.

Vă mulțumesc deci, scumpe Domnule Profesor, că mă faceți, cu studiul Dvs., să regăsesc pe acest Blaga. Deopotrivă vă mulțumesc că îmi vorbiți de acea aleasă umanitate din Cluj, începând cu ființele de excepție din jurul Dvs. și dna Blaga însăși. Ar fi fost o încântare pentru mine să apar, ca un modest Pylade lângă Oreste reîntors, în mijlocul acelei lumi clujene pe care, de câteva ori în viață, am socotit-o patria mea de elecție. Îmi rămâne să aștept alt prilej și să vă aștept pe Dvs. aci.

dacă m-ar onora cu vizita lor cândva, că au multe colaborări românești de solicitat încă, înainte de-a se gândi la nume mari din Europa. Le-aș ține la dispoziție o întregă listă.

Vă aduc capitolele ce ați avut bunățate să-mi trimiteți. Mă bucur nespus să vă revăd. Dacă totuși, prin imposibil, lipsiți din Cluj la acea dată, voi încerca să mă consolez cu ceata, în care, nu știu bine de ce, am simțit întotdeauna că aș fi putut fi acasă.

Să-ți spun că vă invidiez sportivitatea? Mai degrabă disciplina. Sportivi suntem cu toții, „tinerii aceștia sexagenari“, dar cei de pe aci n-au buna rânduială a săptămânei voastre. V-am urmărit și eu în gând duminicile, m-am închipuit revenind pe acolo, – dar deocamdată nu pot spune mai mult decât că vă doresc, vă păstrez un cald devotament, sărut mâinile Doamnelor și urez isprăvi mari Domnilor.

Cu drag,
Dinu

V

12 Mai 1969

Nicolae dragă,

Îți mulțumesc din toată inima pentru exemplarul trimis. Dacă nu-mi sosea, veneam la Cluj să ți-l cer!

Te felicit călduros pentru carte și pentru reușita de-a o tipări în condiții atât de bune. La prima vedere, textul mi se pare încă mai cuceritor decât în manuscris, iar obiecția pe care ți-o aduceam, că ai „expus“ prea mult și îndrăznit prea puțin, îmi apare acum mie însumi neîntemeiată.

Fără îndoială că nu puteai trece ușor peste materia și acumulările ultimelor decenii, iar gândul tău original simt bine că iese încă mai limpede în relief așa. Te felicit deci că n-ai scurtat textul.

Voi urmări cu interes destinul cărții și nădăjduiesc să am prilejuri noi să-ți vorbesc despre ea. Să vă caut la Cluj? Mai veniți pe aci?

Oricum te rog să știi, împreună cu scumpa doamnă de neam împărătesc, că nu uit primirea voastră, începutul nostru de prietenie târzie și farmecul Clujului.

În nădejdea unei revederi apropiate, îți mulțumesc încă o dată, sărut supus mâinile Doamnei, iar pe tine te îmbrățișez

Dinu

VI

2 nov. 1969 București
Aleea Ornamentului 4
Bloc E 9, ap. 34
București V

Iubite frate Nicolae,

M-au bucurat mult rândurile tale, pe care mi le doream dar nu îndrăzneau să le provoc.

Citisem într-adevăr cu întârziere rândurile tale, atât de interesante, în prelungirea celor 27 trepte și mă rușinam să ți-o spun. De altfel, nu știu cum, tot speram să ajung pe acolo. Acum îmi rămâne să sper să veniți voi pe aci. Ce plăcut mi-ar fi să mă anunți de ziua întoarcerii conitei Fofu (dacă trece pe aci), s-o primesc și eu în gară. O boare proaspătă de Grecia – căci acolo merge, nu? – mi-ar face atâta bine. O însoțesc în orice caz cu drag în gând.

Îți mulțumesc pentru ce ai scris, știut și neștiut, despre mine. Mă voi bucura să-ți comentez gândurile proprii, când ne vom vedea. De scris despre tine au grijă alții, care te compromit mai puțin. Dar mă tem că *Sub semnul omeniei* nu mă va putea lăsa chiar inert.

Am primit cu bucurie în prietenia mea pe tânărul Zăpârțan și colegul lui, asistent la logică. I-am oferit primului, dacă vine să stea puțin aci, doza de greacă pe care o aplic tuturor celor ce vin să mă întrebe ce să facă în materie de filosofie. Tânărul pare nu numai înzestrat dar și de o calitate umană deosebită. M-a făcut să regret și mai mult că nu pot veni – din cauza dosarului meu și a temerilor unora – la Cluj pentru un an sau doi, cum visam la un moment dat, spre a sufla în pânzele câtorva tineri. Acum mă

cazul. Îți mulțumesc că ai scris și despre *Lysis*, dar efectiv am rugat pe cunoscuți să nu publice recenzii despre mine. Motivul este că vreau să fac puțină vorbă, și orice formă de „succes“ riscă să-ți creeze complicații.

Poate că eu sunt mai diplomat decât trebuie, cum spuneai de tineri, dar e mai înțelept așa, cred.

Nu-mi spui dacă experiența greacă i-a reușit din plin conitei Fofu. Aștept cu enorm interes și această „carte a amintirilor“,

Am primit cu bucurie în prietenia mea pe tânărul Zăpârțan și colegul lui, asistent la logică - I-am oferit primului, dacă vine să stea puțin aci, doza de greacă pe care o aplic tuturor celor ce vin să mă întrebe ce să facă în materie de filosofie. Tânărul pare nu numai înzestrat dar și de o calitate umană deosebită. M-a făcut să regret și mai mult că nu pot veni - din cauza dosarului meu și a temerilor unora - la Cluj pentru un an sau doi, cum visam la un moment dat, spre a sufla în pânzele câtorva tineri. Acum mă

Vă aștept așa dar aci, mai trimit un gând cald și devotat conitei Fofu, ca și copiilor, iar pe tine te îmbrățișez.

Dinu Noica

pregătesc, în schimb, pentru a începe să înalț o culă românească la Mogoșoaia, unde veți sta când veți veni pe viitor în București.

Vă aștept așadar aci, mai trimit un gând cald și devotat conitei Fofu, ca și copiilor, iar pe tine te îmbrățișez.

Dinu Noica

VII

2. I. 1970

Nicolae dragă,

Calde mulțumiri pentru rânduri și, mai ales, pentru asigurarea că ne vom revedea curând. (Cel mai bine va fi să-mi scrii din timp unde să vă caut și o voi face cu nespusă plăcere.)

Vă întorc cu drag urările, vă doresc „eudaimonie“ deplină, ca să vorbim ca grecii noștri iubiți, iar ție personal îți urez să rămâi cât mai mult timp sub delirul creației, fără de care nu numai că ai fi lipsit de satisfacții, cum spui, dar și de dreptul la tinerețe veșnică.

Aștept cu enorm interes cartea și cărțile tale. Voi scrie cu plăcere *contra* ta, dacă e

oricât de puțin mi-ar împărtăși din ea autorea.

În nădejdea că nu veți avea în 1970 cruzimea din 1969 de-a mă opri să vă văd pe cât aș dori și în așteptarea semnului de la tine, sunt

cu reînnoite și calde urări către toți ce vă sunt dragi al vostru devotat
Dinu Noica

VIII

30 I. 1970

Nicolae dragă,

Tocmai când vă așteptam aci, îmi vine scrisoarea ta cu îndemnul să vă vizitez eu. Dragul meu, în mod normal ar trebui să refuz, căci am tare multe de făcut (trei lucrări în sau în pragul tiparului). Dar cum să vă refuz pe voi și *Steaua*?

Aș cere, numai, două lucruri. Întâi, să fie într-o sâmbătă și duminică; cu plecarea de aci vineri d.a. Altminteri am complicații cu instituția mea. – Apoi, să se dubleze invitația mea cu a unui marxist autentic

→

(Bugnariu? Pavel Apostol?) dacă se consideră oportun, cum consider eu. Dar la acest punct îmi cer scuze că-mi spun părerea.

Te asigur numai, între noi, că așa fi mai liniștit.

Oricum, dacă se hotărăște ceva, așa cere să fiu înștiințat cu câteva zile înainte, eventual telegrafic. Dar unde e sediul din București al revistei?

În așteptarea unui semn, poate chiar a sosirii conitei Fofu – ceea ce m-ar bucura cel mai mult – îți mulțumesc pentru frumoasa carte primită între timp, vă trimit cald devotate gânduri și

sunt al tău, cu drag,
Dinu Noica

IX

24 II. [1]970

Nicolae dragă,

Am fost gripat în zilele când îmi spuneai că ești aci, așa încât, spre marele meu regret, nu te-am putut căuta.

Aștept confirmarea pentru 7-8 Martie, dacă se poate cu câteva zile înainte, tele-

grafic. Sper să fiu sănătos și, în orice caz, disponibil.

În așteptare sunt, cu nerăbdarea de-a vă revedea, al vostru

cald devotat
Ctin Noica

X

15 III. [1]974 București

Nicolae dragă,

Îți mulțumesc din inimă pentru bunele rânduri trimise! Cum poate crede conita Fofu că nu m-am gândit la dansa, dedicându-ți cartea, și că nu vă port pe amândoi în gând, cu amintirea prieteniei și bunătații voastre?

Vă doresc sincer și sper să vă revăd, aici sau acolo, cât de curând. Recent am vorbit de tine cu Onicescu. Te stimează și îndrăgește foarte mult, de altfel ca toți cei ce te cunosc sau, măcar, te citesc.

Cu toată dragostea și calde omagii prietenești conitei Fofu și copiilor,

al vostru vechi devotat
Dinu Noica

XI

26. V. [1]975 București

Nicolae dragă,

Întors de la Sibiu, am găsit noua ta lucrare *Psihologie, logică și matematică*. Am impresia că ți-am mulțumit din prima zi, dar, dacă n-am făcut-o, o fac acum, spunându-ți că toată activitatea asta târzie a ta este o mândrie românească și omenească.

Cum ai putut acumula atât de mult, după imensul gol al anilor, și cum ai putut face sinteze atât de frumoase și sigure, este un miracol pe care desigur va avea să-l înfrunte biograful tău.

Te felicit din toată inima, mă bucur că te-am revăzut și, cu vii omagii conitei Fofu, rămân

al tău, cald și sincer devotat,
Dinu Noica

P.S. Prietenie și urări copiilor!

XII

31. VIII [1]975

București

Nicolae dragă,

Găsesc la București, întors din vacanță, bunele și interesante tale rânduri. Dragul meu, poți scrie liniștit ce vrei despre sugestia mea, facsimilarea nu se va face. E adevărat astfel că – oricât de episodice ar fi rezervele tale – vei încuraja astfel inacțiunea, dar inerția culturală e așa de mare, la noi, încât o rezervă în plus ori în minus nu agravează lucrurile. De altfel ai perfectă dreptate și filele respective din manuscrise ar putea fi lesne lăsate de o parte.

Îmi pare rău că vă văd așa de rar, trimit devotate gânduri conitei Fofu și

rămân al tău, cu tot dragul,
Dinu Noica

XIII

2. I. [1]976

Nicolae dragă,

Trimit întregii familii cele mai calde urări de fericire și reușită în creație pentru 1976.

Nu am răspuns ultimelor tale rânduri întrucât mi-am dat seama, din articolul tău, că e vorba de o neînțelegere: tu crezi că eu cer *tipărire*, pe când în realitate nu concep decât facsimilare.

Dacă vii prin București, ar merita să te uiți la Academie prin vreun manuscris eminescian. Douăsprezece din cele 44 sunt fotocopyate, deci se împrumută în sala de manuscrise.

Cu aceleași gânduri prietenești și alese

al tău
Dinu Noica

• Paginile 11-14, prin caracterul lor didactic, sînt destinate studenților de la facultățile de Litere și Filosofie:

W. Abdeșcu

Fișă biobibliografică

- N. 22 iunie 1905, satul Obreja, jud. Alba. M. 13 iunie 1980.
- Licențiat (1927) și doctor (1929) în filosofie, specialitatea principală psihologie, cu mențiunea „magna cum laude” al Universității din Cluj.
- Docent în psihologie la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj (1931).
- Studii de specializare la universitățile din Leipzig, Berlin și Hamburg (1929), Sorbona-Paris (1935) și Londra (1935).
- Cercetător științific în calitate de bursier al Fundației Rockefeller la universitățile Harvard, Yale, Columbia, Chicago și Duke (1932-1934).
- Preparador (1926-1928), asistent (1928-1936) și șef de lucrări (1936-1938) la Institutul de Psihologie al Universității din Cluj.
- Conferențiar de psihologie aplicată la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj (1938-1947).
- Profesor suplinitor de psihologie și director al Institutului de Psihologie, la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj (1938-1942).
- Director al Laboratorului Psihotehnic al Ministerului Muncii din Cluj la Sibiu (1941-1943).
- Arestat în 14 aprilie 1948; eliberat în 1964.
- Cercetător științific principal gr. II la Institutul de Științe Pedagogice, însărcinat cu direcția filialei din Cluj (1969-1971).
- Profesor suplinitor cu sarcini de cercetare științifică la Catedra de Psihologie a Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1971).
- Profesor invitat la Universitatea din Hamburg, semestrul II, 1972.

Lucrări

- În editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj:
 1. *Psihologia exercițiului*, 1929.
 2. *Psihotehnica în Germania*, 1929.
 3. *Psihologia germană contemporană*, 1930.
 4. *Psihologia învățării*, 1931.
 5. *Psihologia franceză contemporană*, 1932.
 6. *Psihologia configurației* (în colaborare cu L. Rusu, A. Roșca, D. Todoranu etc.), 1929.
 7. *Elemente de psihometrie*, 1938.
 8. *Analiza factorilor psihici*, 1938.
 9. *Psihologia persoanei*, 1941.
- În editura Institutului și Laboratorului Psihotehnic:
 10. *Psihotehnica în marca industrie*, 1942.
 11. *Psihotehnica*, 1943.
- Alte edituri:
 12. *Problema evoluției*, Ed. Societatea de Mîine, Cluj, 1931.
 13. *Natura științei*, Ed. Științifică, București, 1969.
 14. *Sub semnul omeniei*, Ed. pentru Literatură, București, 1970.
 15. *Psihologie și literatură*, Ed. Dacia, Cluj, 1971.
 16. *Orientarea școlară și profesională* (coordonator științific și autor a 5 capitole), Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972.
 17. *Condiția umană – aspectul ei bio-psihosocial și cultural*, Ed. Științifică, București, 1973.
 18. *Psihologie, logică și matematică*, 1975
 19. *Psihologia în țările socialiste* (curs ținut la Hamburg, în 1972).
 20. *Amfiteatre și închisori*, Ed. Dacia, Cluj, 1991.
- În limbi străine:
 21. *Beiträge zur Psychologie der Übung*, Zeitschr. f. Angew. Psychol. 39, 1931, 491-530.
 22. *La théorie des facteurs*, L'Ann. Psychol. Paris, 25, 1934, 50-84.
 23. *Les facteurs psychologiques*, id., 85-102.
 24. *La nature de la loi scientifique et ses conditions d'exactitude*, Paris, Alcan, volum omagial lui P. Janet.

Rubrica Dosar
îngrijită de

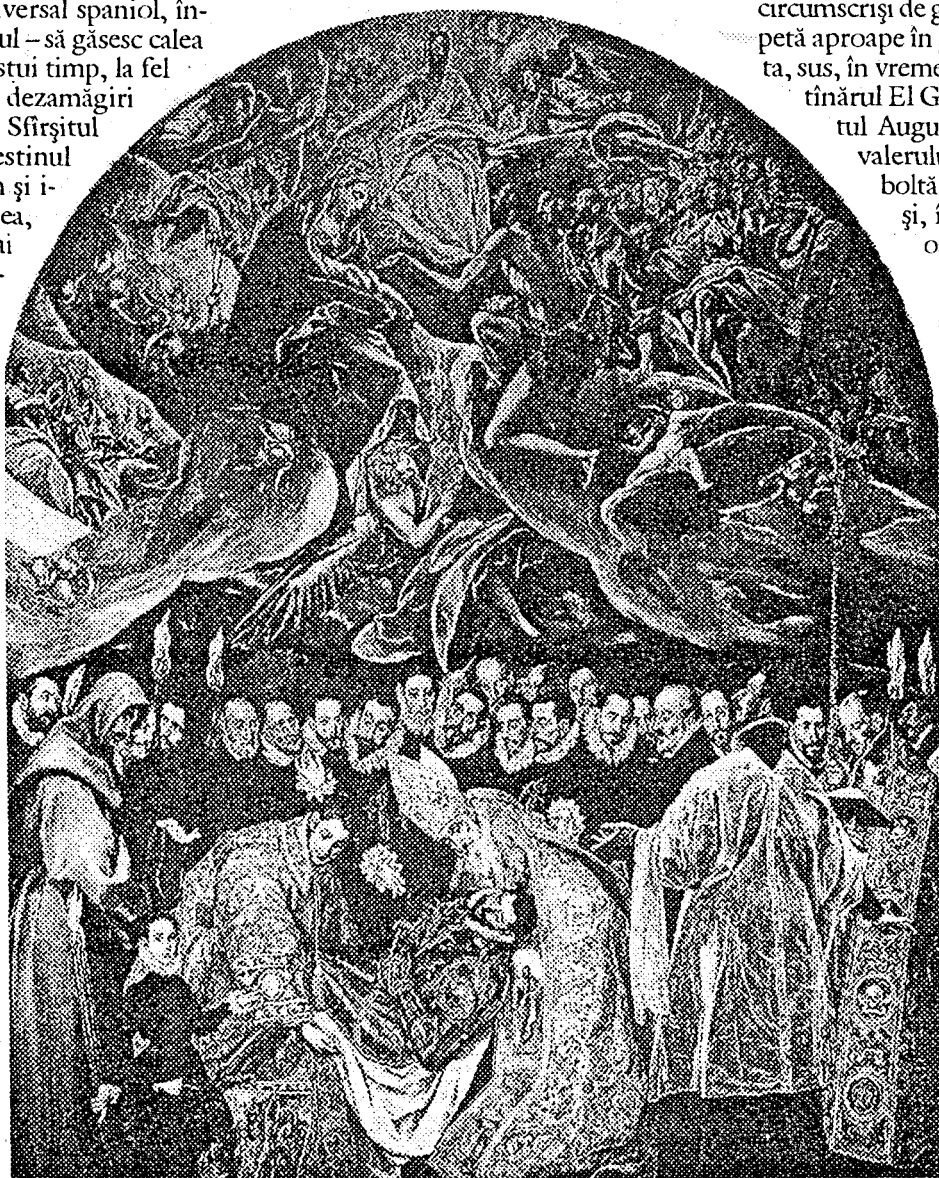
Ion Vartic

Înmormîntarea în cer

Mircea Muthu

Roman (auto)biografic, parabolă a exilului perpetuu și, în egală măsură, poetică a unei opere plastice testamentare, *Un sepulcro en el cielo*, 1987 (în traducere românească, *Un mormînt în cer*, Editura Eminescu, 1994), este una dintre ultimele meditații epice ale lui Vintilă Horia. „În ultimul meu roman, inspirat de destinul de exilat al lui El Greco, a cărui capodoperă se află la Toledo și se numește *Înmormîntarea contelui d'Orgaz*, capodoperă, dantescă și ea, a secolului al XIV-lea, simbol suprem al căderii imperiului universal spaniol, încerc – mărturisește eseistul – să găsească calea spre esența tragică a acestui timp, la fel de plin de speranțe și de dezamăgiri ca și timpul lui Dante.“ Sfirșitul Invincibilei Armada, destinul tragic al artistului cretan și imaginea, emblematică și ea, a orașului Toledo ce mai păstrează amintirea unirii dintre Acvilă și Cruce se proiectează pe a-murgul – restituit cu fast cromatic și acribie de istoric – al unei Renașteri citite, după sugestiile lui René Guénon, în cheie anagogică, „destinată să ne înalțe, prin lectură, deasupra aspectelor vizibile și să ne acorde darul cunoașterii veritabile“. La Assisi ori Perugia, tânărul pictor detectează semnele dezvoltate la Toledo, anume „fluiditatea prea puțin renascentistă“, care „le împrumută fețelor și trupurilor un fel de expansionism, o năzuință inconștientă de a depăși limitele materiei“. Timpul echinocial, de formare a celui care, în Spania lui Filip al II-lea, va deveni El Greco, e comprimat în figuri, unele ilustre, cu tăietură de medalie, ca Benvenuto Cellini cu „dubla-i privire de vir și de femina“, imaginea maestrului Tițian sau portretul, mediat de frescă, al dramaticului Giorgione, pînă la Omul de Lemn, simptomatica jucărie mecanică a lui Juanelo, un alt exilat toledan. Istorie a unei existențe de *picaro*, confesiunea scrisă la persoana întîi este și istoria creării tabloului sumativ structurat pe trei niveluri: „sacru ecleziastic îngrijindu-se de răposatul señor de Orgaz, profanul cavaleresc întruchipînd imaginea pămîntescului și veș-

nicia superioară către care se înalță sufletul tînărului oștean, mort pretimpuriu dar în aură de sfințenie“. În *Înmormîntarea contelui d'Orgaz* fuzionează, cum s-a remarcat, mai multe straturi culturale, precum frontalitatea compoziției de sursă bizantină cu voința de mișcare pur barocă; hieratismul privirilor încărcate de melancolie cu asimetrizarea, dureroasă, a fizionomiilor; tendința de abstractizare a formelor umane cu diversitatea tipologică; aplecarea spre

• El Greco: Înmormîntarea contelui d'Orgaz

interpretare simbolică, ce transmite impresia de atemporalitate cu realismul crud adesea, marcat și de importanța acordată culorii în raport cu desenul. Astfel, ne spune *personajul* El Greco, „a iubi culoarea mai mult decît desenul, ca în vechile icoane și ca la Giotto și Cimabue, înseamnă a rămîne împlîntat în ordinea cerească, adică în misterul creștin, de care se rupseseră umaniștii sclavi ai limitărilor, în pictură ca și în poezie sau arhitectură“. Într-adevăr, dacă în partea

de jos a tabloului din biserica Santo Tomé (Toledo), aceea terestră, contururile sunt net delimitate, datorită alternanțelor negru/alb/auriu, dar și de *linia* ce specifică fie dublul autoportret al pictorului în ipostazele copilăriei și maturității, fie scena rituală (punerea în mormînt a cavalerului de către Sfîntul Ștefan și Sfîntul Augustin), în partea superioară – comunicînd cu cea de dedesubt prin coridorul aproape uterin prin care un înger înalță, cu efort, inima contelui defunct la cer – figurile își pierd corporalitatea, cu excepția lui Ioan Botezătorul. Acesta, aproape gol, cere, îngenuncheat spre Fecioară, primirea inimii cavalerului. Profilul său reiterează de fapt profilul sacerdotului care, jos, în dreapta, fiind singurul inițiat, oficiază slujba de înmormîntare cu chipul îndreptat spre cer. Întreg tabloul este alcătuit dintr-o veritabilă țesătură de motive ce se reiterează: autoportretul cretanului din faza copilăriei arată cu o mîna spre *trandafirul* țesut pe mîneca Sfîntului Ștefan; același trandafir apare sus, lîngă Pantocrator; galeria de cavaleri de jos, exact circumscriși de gulerele albe, scrobite, se repetă aproape în grupul aglutinat din dreapta, sus, în vreme ce arcul de cerc format din tînărul El Greco, Sfîntul Ștefan și Sfîntul Augustin „învăluind“ trupul cavalerului este regăsit în spațiul-boltă ce înscrie, și el, divinitatea și, în general, „veșnicia superioară“. Romanul lui Vintilă Horia este o „simfonizare“, cum scrie prozatorul, mai exact, e o asumare/reeditare epică a *Înmormîntării contelui d'Orgaz*, preluînd în primul rînd ritmul și diferențele specifice ale celor trei planuri ce structurează tabloul. Iată, în prima sa parte, narațiunea are finalitate accentuată restitutivă, se sprijină pe tipologii, unele memorabile, traseul biografic e urmărit în deambulările sale picarești, cu episoade ce precizează un destin (El Greco), o țară (Spania), un oraș (Toledo) și o epocă premergătoare dezastrului suferit de Invincibilă Armada. Începînd cu capitolul al IV-lea, intitulat, semnificativ, *Înmormîntarea*, epicul se rarefiază, el cedează locul discursului preponderent monologic. Altfel spus, trecerea de la *corpus naturale* la *corpus spirituale* din tablou, tradusă în continuitatea *imagine-viziune*, se reiterează acum în flexibilizarea, în „subțierea“ narațiunii. Ambii artiști – plasticianul și scriitorul – știu foarte bine că, la acest palier de sus, „a picta (ca și «a povesti» – n.n.) înseamnă a filozofa, dezghicînd esența lucrurilor și venind cu o soluție proprie, aidaoma unei chei, pentru ceilalți, cel puțin pentru cei

(Continuare în pag. 23)

Paradisul cazon

— fragment de roman —

Liviu Bleoca

Grama o luă pe urmele locotenentului cu papion. Acesta mergea tot într-acolo sau, mai precis, spre o unitate militară care — acum auzea prima oară — se afla undeva în coasta satului. Adică unde se înălțau și cele câteva blocuri despre care îi povestise unchiu-său.

Făcură câțiva pași de-a lungul șoselei, apoi, când ajunseră dincolo de ultima casă, cotiră la stînga. Un drum cîndva asfaltat, acum însă ciuruit de gropi și acoperit mai mult cu baleză decît cu bitum, mergea o vreme pe o latură a satului, pentru a se pierde apoi în cîmpia ușor vălurită. La stînga se înșirau cîteva case mici de lut, chircite parcă sub razele necruțătoare ale soarelui. În afară de vreun cîine care zăcea ca împușcat într-un colț de curte, nu se zărea nici o altă vietate. Ceva mai încolo, în dreapta drumului, cîteva blocuri dărăpănate, relicve parcă ale unui paradis stalinist, aduceau cu niște cutii de pantofi ceva mai mari scăpate din greșală pe arătură. Dincolo de ele, un fel de grajduri lungi completau peisajul.

— Alea sînt blocurile, spuse inutil locotenentul.

Grama începea deja să regrete că venise.

— În A3 e magazinul lui Mache, iar dincolo de blocuri e unitatea, adăugă el arătînd spre grajduri.

Cei doi mai merseră o vreme fără să scoată un cuvînt. Căldura era atît de mare, încît aerul părea cleios, iar fiecare pas cerea un efort inimaginabil.

Ajunseră în dreptul magazinului, care ocupa un apartament la parterul unuia din-

— ... Deschis, spuse șovăitor Grama.

— Acum?

— Dar cînd?

Locotenentul stătu un moment pe gînduri. Zise:

— Hai la unitate.

— Ce să fac la unitate? Eu... sînt scutit de armată.

Ofițerul se uită lung la el.

— Ce ai, te-a bătut soarele în cap? Zi-ceam să vii la unitate ca să vorbești cu Mache.

— Care Mache? întrebă Grama.

— Cum „care Mache“? Machedon! Nu cu el ai treabă?

— Ba da, cu domnul Mache... don. Dar de ce la unitate?

— Cum „de ce la unitate“? Păi, unde vrei să-l găsești?

— La magazin.

Cei doi se priviră cîteva clipe. Transpirația le șiroia pe față. Căldură mare.

— La magazin... vine... după program, spuse locotenentul.

— După programul magazinului?

Ofițerul își trase o palmă peste frunte. Întrebă:

— Cum te cheamă?

— Grama.

— Măi, Grama, hai puțin aici, la umbră, să-ți explic.

Zicînd aceasta îl luă de braț și îl trase lîngă zidul blocului.

— Mache, adică Machedon, începu locotenentul, e plutonier. Și fiindcă e plutonier trebuie să stea opt ore în unitate.

După aia deschide magazinul. Înțelege?

Acum înțelegea. Numai de ce nu-i spusese unchiu-său tot, asta nu înțelegea în ruptul capului. Îl trimisese la omul acela fără să-l avertizeze că nu e de găsit pînă după-masă. Și, iată, acum era aproape unu, iar curelele rucsacului îi tăiau deja umerii.

— Am înțeles. Și cam cît trebuie să-l mai aștept?

— Nu trebuie să-l aștepti. Te duci la el la magazie și poate îl convingi să vină să-ți vîndă ce-ți trebuie de la magazin. Nu-i decît aici, la doi pași.

— Nu-mi trebuie nimic de la magazin, zise

Grama. Dar cum intru în unitate?

— Păi, aproape că ești în unitate. Uite, asta-i magazia lui Mache, spuse locotenentul arătînd după colțul blocului spre unul din grajdurile pe care Grama deja le remarcase.

Clădirea, lungă și joasă, nu era decît la cîteva pași de ei. Printr-o ușă laterală întredeschisă se auzea un fluierat aducînd cu

scîrțitul unei crete prea lungi pe o tablă de sticlă.

— El e, zise locotenentul. Du-te, dar ai grijă să nu te întîlnești cu maiorul Javra. Ăla e în stare să te ia în armată așa scutit cum zici că ești. Și acum, salut! Eu sînt Nego.

— Păi, nu vii și tu?

— Eu intru pe poartă, făcu locotenentul aranjîndu-și papionul cu un zîmbet larg.

Grama se uită după el. Poarta unității, și ea doar la vreo douăzeci de pași de magazinul lui Machedon, avea de o parte și de alta cîte o porțiune de gard de vreo cinci metri. După care, abia dacă se mai vedea cîte un stîlp de beton din loc în loc. Nu își dădea seama dacă blocurile intrau în perimetrul unității sau invers, dar simpla apropiere de universul acesta cazon îi dădea fiori neplăcuți. Faptul că nu știa niciodată dacă ești înăuntru sau afară nu avea darul să-l liniștească. Lucrurile începeau să arate altfel de cum își imaginase.

Se apropie de magazie și bătu în tocul ușii întredeschise. Fluieratul încetă și, din întuneric, auzi o voce tunătoare:

— Da!

Grama păși înăuntru. După soarele orbitor de afară, nu putea distinge nimic. Simțea în schimb în nări un amestec de mirosuri grețoase: naftalină, piele, cremă de ghetă și multe altele, greu — dacă nu imposibil — de identificat.

— Aici, aici! auzi din nou vocea aceea de colos.

Grama se opri un moment locului și închise ochii. Cînd îi redeschise, în fața lui stătea o bucățică de om de vreun metru cincizeci, tuciuriu și cu o mustață stufoasă. Pe umeri îi lucea stîns cam tot atîta tablă cîtă intră într-o cutie de pateu de mărime mijlocie.

— Ei, te-ai mai învățat cu întunericul? întrebă cu vocea aceea înfricoșătoare.

— Da, e mai bine. M-a trimis la dumneavoastră unchiu-meu, Lică Vo...

— Dom' Voizan?! îi luă vorba din gură piticul. Bine-ai venit, măi băiete! Tu ești... ăă... na, că am uitat.

— Grama.

— Eu sînt Mache.

Zicînd aceasta, întinse o mîna mică și păroasă, acționată parcă hidraulic. Grama își auzi oasele pîrîind în strînsoarea machedonului.

— Am un apartament pentru tine. Două camere. Da' trebuie mai întîi să te prezint maiorului, pentru că apartamentele sînt ale unității. Le administrez eu, dar... șefu-i șef.

Un alt amănunt pe care unchiu-său uitase să i-l spună.

Piticul își aranjă cîteva lucruri pe birou, apoi îl luă de braț — vînatăile aveau să-i apară în scurt timp — și îl conduse spre ieșire. Soarele îi lovi necruțător în moalele capului, orbindu-i în același timp ca un aparat de sudură.

Grama se lăsă condus pe aleile delimitate de cărămizi vîruite care mergeau încolo și încoace printre ceea ce îi păruseră la început a fi grajduri. Pereții acestora erau și ei de un alb insuportabil, iar ici și colo, cîte un soldat toropit de căldură și aparent vîruit și el încerca să aducă la perfecțiune, folosindu-se de o bidinea cheală, niște ziduri care și așa nu aveau nici un cusur. Cei cîteva copaci crescuți ca prin minune în solul tare ca betonul erau și ei albi pînă la jumătate sau chiar mai sus, semn că zugravul se întrecuse pe sine.

tre blocuri. O firmă de tablă, pictată în tonuri bolnăvicioase și mîncată de rugină, spînzura deasupra intrării, amenințînd să decapiteze vreun client mai nenorocos. Grama se opri.

— Păi, e închis, zise el.

— Da, făcu locotenentul. Cum ai vrea să fie?

Ajunși la unul dintre grajduri, intrară: un coridor întunecos, cu uși de ambele părți. Un răcnet izbucni din spatele uneia dintre ele:

— O să te arestez, nenorocitul!!!

Ușa biroului se deschise și Nego ieși val-virtej. Când îi văzu pe cei doi, ridică din umeri cu un zîmbet nevinovat:

— Nu i-a plăcut papionul meu.

Zicînd aceasta, se pierdu pe culoar.

— O-o, făcu Machedon. Ne-am ales rău momentu'. Mă rog, acum hai.

Maiorul stătea la birou încercînd să se calmeze. Fața congestionată îi trăda însă enervarea. Grama fu oarecum surprins de înfățișarea lui. Javra, în totală discordanță cu numele, era un bărbat bine, cu trăsături aproape rafinate. Ochi de un albastru deschis erau ai unui cuceritor. Dacă ar fi fost să se ia după cascheta din cuier, arciuită ca ale ofițerilor SS, Grama ar fi depistat și o urmă de cochetărie masculină. Evident, deplasată într-o unitate militară, unde șansele de a frînge inimi sînt statistic mai mici.

— Să trăiți! tună plutonierul.

— Ce vrei, Machedoane? făcu agașat maiorul.

— L-am adus pe nepotu' lu' dom' Vo-zian. Știți, pentru apartament.

— Care Vo-zian? Ce apartament?

— Dom' Vo-zian, insistă piticul. Știți, DOM' VOZIAN!

Zicînd aceasta, Machedon își întoarse privirile undeva spre ceruri, unde domnul Vo-zian își avea aparent locul. Era neclar însă dacă pe vreo treaptă mai de sus a unei ierarhii pămîntești sau la dreapta Dom-nului.

— Bine-bine. Dă-i apartamentul, zise comandantul făcîndu-le semn că nu mai are vreme de ei.

— Să trăiți! tună din nou piticul. Să trăiți!

În clipa aceea Grama nu avu de lucru și deschise gura:

— Vă mulțumesc, domnule Javra. Vă mulțumesc din suflet.

Maiorul rămase incremenit pentru o clipă. Suficient pentru ca Machedon să încerce să umple hăul căscat printr-o tuse apocaliptică.

— Ce-ai spus? întrebă aparent calm comandantul. Ce-ai spus?! repetă într-un crescendo care nu prevestea nimic bun.

— Ziceam că...

— Ieși afară! Afară!! Afară!!!

În timp ce urla, dădu amenințător roată biroului. Grama, deși înfricoșat de ieșirea necontrolată a acestuia, nu putu să nu observe că maiorul avea picioare ca de broască: plinuțe și puțin în X. Pantalonii mulați pe coapse și băgați în cizmele lustruite, gata să plesnească, scoteau și mai mult în evidență acest lucru. Toată înfățișarea inițial plăcută a comandantului căpătă o altă semnificație. Grama putea jura că maiorului îi plăcea să își admire picioarele în oglindă. „Dumnezeule, unde-am nimerit?” își zise.

Machedon își îmbrînci protejatul pe ușă, șoptindu-i la ureche:

— Așteaptă-mă afară!

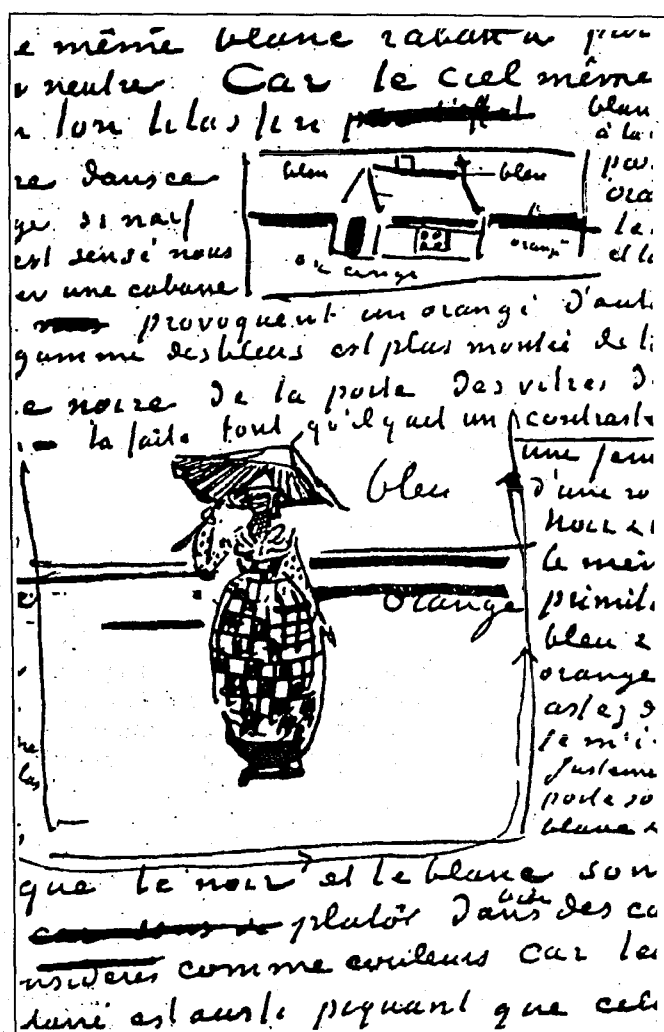
Continuă apoi pe un ton împăciuitoare, încercînd să stăvilească pornirile șefului său:

— Domnule maior, nu vă supărați, și-o fi bătut careva joc de el...

Gramă nu auzi mai departe. Ușa capitonată se trînti în urma sa și el se trezi din nou pe coridorul întunecos. Un soldat plin de coșuri purulente păzea cu arma la piept

un drapel prăfuit. Ceva mai încolo, un tablou de mărimi impresionant îl înfățișa pe Mihai Viteazul în toiu unei bătălii cu turcii.

Gramă era tulburat. Nu înțelegea nimic. Obosit, începu să își plimbe privirea pe suprafața tabloului. Semiîntunericul estompa detaliile, dar, din cîte își dădea seama, autorul pictase una din scenele acelea standard: Mihai călare, cu celebra lui căciulă cu pană (de struț? de curcan? de bibilică?) și, evident, cu sabia în mîna stîngă. Care mîna, observă Gramă cu uimire, avea un ceas antiacvatic. Crezînd că nu a văzut bine, se apropie cu nasul de pînză. Autorul fusese foarte meticolos. Pe cadran se putea citi destul de clar: SEIKO. Făcu un pas înapoi și începu să vîneze detalii. În penumbra coridorului nu era ușor, dar se părea că merită. Sub burta calului, ceea ce inițial crezuse că era un picior se dovedi a fi o erjecție demnă de un pursînge arăbesc. Ceva mai în spatele domnitorului, unul din boieri semăna

Poeme de Georgina Georgescu

Viziune

*Eu n-am putut rosti, eu nu am putut spune
fervoarea ce-mi cuprinse sufletul adormit
atuncea cînd urcînd spre Monte Calvo
prin desigurii
ne răsări în cale străvechiul drum roman
ce ducea spre altarul silvestrului zeu Pan.*

*Pe lepedea antică erau inchipuiți pașii
sandalelor străbune, a miticelor coruri,
ce se-afundau în codru în sunet de cîmbal.*

*Eu n-am putut rosti atunci și nici acum
inflăcărarea caldă, măreață, ce mă-ncinse,
visînd încet pe urma Legendei prea Slăvite,
pierdută-n matca vremii de mult,
de mii de ani.*

surprinzător de bine cu Javra. Departe, la orizont, un tren șerpuia printre coline, lăsînd în urmă o diră de fum. În plan mai apropiat, un țaran cu ȋtari și cușmă încerca să ademenească trei păgîni la alba-neagra.

Gramă fu întrerupt din contemplare de sunetul unei uși deschizîndu-se, urmat de vocea sonoră a lui Machedon:

— Așa am să fac, să trăiți! Da, să trăiți! Am înțeles! Să trăiți!

Apoi ușa se închise. Piticul se apropie cu fața sa negricioasă scaldată în sudoare.

— Pfiu! Ce mi-ai făcut, mă băiete? zise acesta.

Gramă îl privi întrebător.

Rîvnă

*Se zbate, se zbate intens,
clocot adînc,
atît de intens
că țîșnește în sus la lumină
în jerbe de stropi preschimbat
ce-n prisme-nmiite refractă
împărțit, felurit, Unitatea.*

*În neștiut ungher strălucind
Poetul
rîvnește etern să-ntruchipeze Nuanța*

— Tu știi cum îl cheamă pe maior? întrebă plutonierul.

— Păi, Ja...

— Îți spun eu: Gavra. Cine, paștele măsii, și-a bătut joc de tine?

Gramă își arse o palmă peste frunte.

— Toată lumea îi spune... ăă... cum ai spus tu. Da' nu s-a găsit încă nimeni destul de nebun să i-o zică în față. Noroc că am dres-o pîna la urmă: am dat vina pe Nego.

Gramă se gîndi că totuși există un Dumnezeu.

Conferință despre dada

Tristan Tzara

Știți de-acum că pentru marele public, pentru dumneavoastră, oameni de lume, un dadaist e totuna cu un lepros. Însă acesta nu e decât un fel de a vorbi. Când ni se vorbește de aproape, se păstrează față de noi restul de eleganță datorat obiceiului de a crede în progres. La o distanță de zece metri ura începe iarăși. Asta este dada. Dacă mă întrebați de ce, nu pot să vă răspund.

O altă caracteristică a lui Dada este despărțirea continuă de prietenii noștri. Ne despărțim și demisionăm. Cel dintâi care și-a dat demisia din Mișcarea Dada *sint eu*. Toată lumea știe că Dada nu e nimic. M-am despărțit de Dada și de mine însumi de îndată ce am înțeles adevărata însemnătate a *nimicului*.

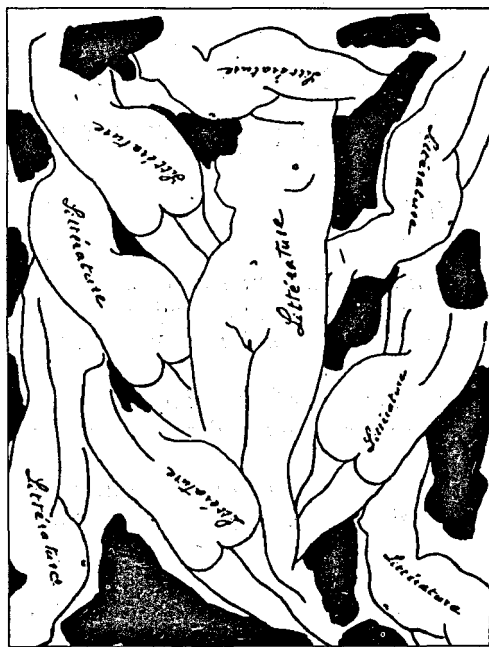
Dacă continui să fac ceva, e pentru că treaba asta mă distrează, sau mai degrabă pentru că am o nevoie de activitate pe care-o cheltuiesc în toate sensurile. În realitate, adevărații Dada erau întotdeauna despărțiți de Dada. Cei pentru care Dada era încă destul de important ca să se despartă zgomotos de el nu acționau decât dintr-o nevoie de reclamă personală și dovedeau că falsificatorii de bani s-au strecurat ca niște viermi spurcați printre cele mai curate și mai limpezi lucrări ale spiritului. Știu că vă așteptați la explicații despre Dada. N-o să dau nici una. Explicați-mi de ce existenți. N-aveți habar. O să-mi spuneți: Exist ca să-i fac fericiți pe copiii mei. De fapt, știți că nu-i adevărat. O să ziceți: Exist ca să-mi apăr patria de năvălirile barbare. Nu-i destul. O să spuneți: Exist pentru că așa vrea Dumnezeu. Asta-i o poveste pentru copii. N-o să știți niciodată de ce existenți, dar o să vă lăsați întotdeauna ușor ispititi să vă trăiți viața cu seriozitate. N-o să înțelegeți niciodată că viața-i un joc de cuvinte, căci nu veți fi îndejuns de singuri ca să opuneți urii, judecăților, la tot ceea ce cere mari strădăni, o stare de spirit plană și calmă, în care toate-s la fel și fără însemnătate.

Dada nu-i deloc modern, el este mai degrabă întoarcerea la o religie de indiferență aproape budistă. Dada așterne o gingășie artificială pe lucruri, o zăpadă de fluturi ieșiți din craniul unui scamator. Dada este nemișcarea și nu înțelege pasiunile. O să spuneți că acesta-i un paradox, fiindcă Dada se manifestă prin acte violente. Da, reacțiile indivizilor molipsiți de *distrușgere* sînt destul de violente, însă după ce aceste reacții se epuizează, se anihilează prin insistența satanică a unui „la ce bun” continuu și progresiv, ceea ce rămîne și domină este *indiferența*. Cu același ton convins, așa putea susține, de altfel, contrariul.

Recunosc că prietenii mei nu aprobă acest punct de vedere. Însă *Nimicul* nu se

poate exprima decât ca răsfrîngere a unei individualități. De aceea va fi el valabil pentru toată lumea, fiecare neacordînd importanță decât propriei persoane. Eu vorbesc despre mine însumi. Lucrul acesta e deja de prisos. Cum aș îndrăzni să vorbesc despre toată lumea în același timp și s-o mulțumesc?

Nu există nimic mai plăcut decât să-i derutezi pe oameni. Pe oamenii pe care nu-i iubești. Ce folos să le explici ceea ce nu poate stîrni decât curiozitatea lor? Căci oamenii nu-și iubesc decât propria persoană, renta și ciinele. Această stare de lucruri decurge dintr-o falsă concepție despre proprietate. Dacă ești sărac cu duhul, posezi o inteligență sigură și de nezdruccinat, o logică feroce, un punct de vedere de ne-

• Revista *Littérature*, nr. 10, copertă de Francis Picabia (1923)

clintit. Siliți-vă să fiți goi și să vă umpleți celulele cerebrale cum dă Domnul. Distrugeți mereu ceea ce aveți în voi. Hoinărind la voia întâmplării. Veți putea înțelege atunci multe lucruri. Nu sînteți mai deștepți decât noi, iar noi nu sîntem mai deștepți decât dumneavoastră.

Inteligența este o organizare ca oricare alta, organizarea socială, organizarea unei bănci sau organizarea unei flecăreli. Un ceai monden. Ea servește la crearea de ordine și la punerea unui adaos de limpezime acolo unde nu e. Ea servește la crearea ierarhiei în stat. La alcătuirea unor clasificări pentru o muncă rațională. La separarea problemelor de ordin material de cele de ordin moral, însă la luarea foarte în serios a celor dintâi. Inteligența e triumful bunei educații

și al pragmatismului. Din fericire, viața e altceva, iar plăcerile ei sînt nenumărate. Prețul lor nu se evaluează în monedă de inteligență lichidă.

Aceste observări ale condițiilor zilnice ne-au condus la o cunoaștere care constituie minimumul nostru de înțelegere, în afara simpatiei care ne leagă și care e misterioasă. Noi nu putem s-o întemeiem pe niște principii. Căci totul e relativ. Ce înseamnă Frumosul, Adevărul, Binele, Libertatea? Niște cuvinte care înseamnă pentru fiecare individ altceva. Niște cuvinte care au pretenția de a pune pe toată lumea de acord, pricină pentru care sînt scrise de cele mai multe ori cu litere mari. Niște cuvinte care n-au valoarea morală și forța obiectivă pe care ne-am obișnuit să le-o dăm. Semnificația lor se schimbă de la un individ la altul, de la o țară la alta. Oamenii sînt diferiți, tocmai diversitatea lor îi face să fie interesanți. Nu există nici o bază comună în creierile oamenilor. Inconștientul este inepuizabil și de necontrolat. Forța lui ne depășește. Ea e tot atît de misterioasă ca și ultima particulă de celulă cerebrală. Chiar dacă o cunoaștem, cine cutează să afirme că am putea s-o reconstruim viabilă și generatoare de gânduri?

La ce ne-au servit teoriile filosofilor? Ne-au ajutat ele oare să facem un pas înainte sau înapoi? Unde este „înainte”, unde este „înapoi”? Au transformat ele formele noastre de mulțumire? Sîntem. Ne certăm, ne agităm, ne zbatem. Antractele sînt uneori plăcute, adesea amestecate cu un plictis fără margini, o mlaștină împodobită cu bărbi de arbuști muribunzi. Ne-am săturat de mișcările chibzuite care-au dilatat peste măsură credulitatea noastră în binefacerea științei. Ceea ce vrem noi acum este *spontaneitatea*. Nu pentru că e mai frumoasă ori mai bună decât altceva. Ci pentru că tot ce iese liber din noi fără intervenția ideilor speculative ne reprezintă. Trebuie să accelerăm această cantitate de viață care se cheltuiește cu ușurință în toate ungherele. Arta nu este cea mai prețioasă manifestare a vieții. Arta nu are acea valoare cerească și generală pe care ne place să i-o acordăm. Viața e mult mai interesantă. Dada se fălește că cunoaște dreapta măsură ce trebuie dată artei; el o introduce cu mijloace subtile și viclene în actele fanteziei de fiecare zi. Și invers. În artă, Dada reduce totul la o simplitate inițială dar relativă. El își amestecă toanele cu vîntul haotic al creației și cu dansurile barbare ale seminiilor sălbătice. El vrea ca logica să fie redusă la un minimum personal și ca literatura să fie destinată, înainte de toate, celui care o face. Cuvintele au și o greutate și servesc unei construcții abstracte. Absurdul nu mă sperie, căci dintr-un punct de vedere mai înalt,

totul în viață îmi pare absurd. Doar elasticitatea convențiilor noastre pune o legătură între actele disparate. Frumosul și Adevărul în artă nu există; ceea ce mă interesează este intensitatea unei personalități, transpusă direct, limpede, în opera sa, omul și vitalitatea lui, unghiul sub care privește el elementele și felul cum știe să adune în coșul morții senzațiile și emoțiile, aceste datele de cuvinte.

Dada încearcă să știe ce înseamnă cuvintele înainte de a se servi de ele, nu din punctul de vedere gramatical, ci din acela al reprezentării. Obiectele și culorile trec și ele prin același filtru. Nu o tehnică nouă ne interesează, ci spiritul. De ce vreți ca o renovare picturală, morală, poetică, socială sau politică să ne preocupe? Știm cu toții că aceste renovări ale mijloacelor nu sînt decît costumele succesive ale diferitelor epoci ale istoriei, chestiuni puțin interesante de mode și de fațade. Știm foarte bine că oamenii în veșminte de Renaștere erau aproape aceiași cu cei de astăzi și că Ciuan-Tzi era tot atît de dada ca și noi. Vă înșelați dacă credeți că Dada e o școală modernă, sau chiar o reacție împotriva școlilor actuale. Mai multe dintre afirmațiile mele vi s-au părut vechi și firești, e cea mai bună dovadă că erați dadaști fără s-o știți și poate înainte de nașterea lui Dada.

Auziți adesea spunîndu-se: Dada este o stare de spirit. Puteți fi veseli, mîhniți, bucuroși, melancolici sau dada. Fără să fiți literați, puteți fi romantici, puteți fi visători, plictisiți, cu toane, comercianți, slabi, înflăcărați, îngîmfați, amabili sau dada. Mai tîrziu, în cursul istoriei, cînd dada va deveni un cuvînt precis și obișnuit, și cînd repetiția populară îi va da înțelesul unui cuvînt organic cu conținutul lui necesar, luma va fi dada fără să-i fie rușine sau să se simtă depreciată, căci cine se mai gîndește astăzi la literatură atunci cînd numește romantic un lac, un peisaj, un caracter? Puțin cîte puțin, însă în mod sigur, se formează un caracter dada.

Dada-i aici, mai peste tot, așa cum e el, cu defectele lui, cu deosebirea între oameni pe care o recunoaște și pe care o privește cu nepăsare.

Ni se spune foarte adesea că sîntem incoerenți, dar se vrea să se pună în acest cuvînt o ocară pe care mi-e destul de greu s-o surprind. Totul este incoerent. Domnul care se hotărăște să facă o baie, dar care se duce la cinema. Celălalt, care vrea să stea liniștit, dar care spune ceea ce nici măcar nu-i trece prin cap. Altcineva, care are o idee exactă despre ceva, însă care nu reu-

șeste decît să exprime contrariul, în vorbe care pentru el sînt o traducere proastă. Nu-i nici o logică. Niște nevoi relative, descoperite *a posteriori*, valabile nu din punctul de vedere al exactității lor, ci ca explicații.

Faptele vieții nu au nici început, nici sfîrșit. Totul se petrece într-un fel foarte *tîmpit*. De aceea totul e la fel. Simplitatea se numește dada.

A vrea să împaci o stare inexplicabilă și momentană cu logica îmi pare un joc amuzant. Convenția limbajului vorbit este cu prisosință îndestulătoare, însă doar pentru noi, pentru jocurile noastre intime și pentru literatura noastră, nu mai avem nevoie de ea.

În pictură, lucrurile se petrec la fel. Pictorii, tehnicienii, care fac foarte bine ceea ce un aparat fotografic înregistrează cu mult mai bine, vor continua jocul. Noi o să-l jucăm pe-al nostru. Nû știm de ce și nici cum. Cu tot ce ne cade în mîna. El va fi *nîu jucat*, dar nouă puțin ne pasă de asta.

Începuturile lui Dada nu erau începuturile unei arte, ci ale unei scîrbe. Scîrbă de magnificența filosofilor care de 3000 de ani încoace ne-au explicat totul (la ce bun?), scîrbă față de pretenția acelor artiști reprezentanți ai lui Dumnezeu pe pămînt, scîrbă față de patimă, de răutatea reală, bolnăvicioasă, aplicată acolo unde nu merită, scîrbă față de o nouă formă de tiranie și de restricție, ce nu face decît să accentueze instinctul de dominație al oamenilor în loc să-l potolească, față de toate categoriile catalogate, de falșii profeți în spatele cărora trebuie să cauți niște interese bănești, de orgoliu sau de boli, scîrbă față de acei despărțitori între bine și rău, frumos și urît (căci de ce e mai vrednic de stimă să fii roșu în loc să fi verde, la stînga ori la dreapta, mare ori mic?), scîrbă, în sfîrșit, față de dialectica iezuită ce poate să explice totul și să facă să treacă în creierele sărace niște idei oblice și obtuze, care n-au nici rădăcină, nici temelii, toate acestea cu ajutorul unor artificii orbitoare și al unor insinuante promisiuni de șarlatani.

Dada, după ce a atras din nou atenția lumii întregi asupra *morții*, asupra prezenței ei neconveniente printre noi, pășește distrugînd din ce în ce mai mult, nu în extensiune, ci în sine însuși. Din toate scîrbele lui, el nu trage nici un folos, nici un orgoliu, nici un profit. El nici măcar nu mai luptă, căci știe că asta nu servește la nimic, că toate acestea sînt fără însemnătate. Ceea ce-l interesează pe un dadaist este propriul său fel de a trăi. Dar aici ne apropiem de locurile rezervate mării taine.

Dada este o stare de spirit. Tocmai de aceea se transformă după rase și eveni-

• Tristan Tzara (1896-1963)

Faptele vieții nu au nici început, nici sfîrșit.

Totul se petrece într-un fel foarte tîmpit.

De aceea totul e la fel.

Simplitatea se numește dada.

mente. Dada se aplică la tot, și totuși nu e nimic, el este punctul în care *da* și *nu* se întîlnesc, nu în mod solemn în castelele filosofiilor omenești, ci pur și simplu la colțul străzilor, precum cîinii și lăcustele.

Dada este nefolositor, așa cum este totul în viață.

Dada n-are nici o pretenție în ce privește felul cum ar trebui să fie viața.

Poate că o să mă-nțelegeți mai bine cînd o să vă spun că dada e un microb virgin care se vîră cu insistența aerului în toate spațiile pe care rațiunea nu le-a putut umple cu cuvinte ori cu convenții.

(Rostită la Weimar, la 23 și 25 septembrie 1922)

Tristan Tzara

Cîntec dada

Cîntecu-unui dadaist
ce-avea-n inimă dada
mult motoru-și obosea
ce-avea-n inimă dada

regele cu-un lift urcat
greu plăpînd autonom
brațul drept și l-a tăiat
papei l-a trimis plocon

de aceea
liftul în inima sa
pe dada nu-l mai avea

ciocolată să mîncăți
creierul să vi-l spălați
dada
dada
beți apă după ea

II
cîntecu-unui dadaist
nici prea vesel nici prea
trist
el iubea o biciclistă
nici prea veselă nici tristă

soțul însă-n prag de an
află tot și prins de crize
a trimis la vatican
trupuri două-n trei
valize

nici amant
nici biciclistă
vesel nu mai fu nici tristă

bune creiere mîncăți
soldatul să vi-l spălați
dada
dada
apă veți bea

III

cîntecu-unui dadaist
ce-avea suflet de dada
și era deci dadaist
precum toți ceilalți dada

un șarpe mînuși purta
și-a nchis repede supapa
mînuși de șarpe-și punea
și veni să-și pupe papa

cîtă simfire!
înflorită burta sa
dada-n inimă n-avea

lapte de păsări să
consumați
ciocolatele vi le spălați
dada
dada
mușchi de vițel veți
mînca

1921

Pagini traduse de
ION POP

Ce trebuie să știe fiecare?

Vladimir Nabokov

Vladimir Nabokov, scriitor rus și american (considerăm că introducerea conjuncției și ar putea soluționa disputa de peste un sfert de secol, referitoare la apartenența lui la una dintre cele două literaturi – rusă sau americană) s-a născut la Petersburg în 1899. A început ca poet, trecând la proză cu aceeași dezinvoltură cu care va trece mai târziu (după 1940, când va pleca în S.U.A.) la altă limbă. Creația sa, mai exact creațiile sale – cea rusă și cea americană – sunt simetrice. Aproape fiecărui roman din cele opt, scrise în „perioada rusă” de către Sirin (pseudonimul lui Nabokov în tinerețe), îi corespunde unul scris în limba engleză de Nabokov. Dar, în afară de romane, Nabokov a publicat povestiri și nuvele, piese de teatru, lucrări de critică referitoare la creația unor mari scriitori ai literaturii universale.

Veșnic emigrant, Nabokov își va dedica întreaga viață celor două mari pasiuni ale sale: entomologia și literatura. Entomologia îl va învăța nu numai să admire natura și, în mod special, fluturii, dar și să observe, iar apoi să noteze cu minuțiozitate științifică fiecare amănunt al vieții cotidiene. Dar Nabokov nu este doar un adevărat maestru al

detaliului, ci și un virtuoz al tehnicii narative. Aidoma lui Borges, el găsește o admirabilă formulă narativă în care explicarea realității conviețuiește alături de reprezentarea „vieții” ascunse a figurilor de stil.

Eseistica ocupă în opera lui Nabokov un loc aparte, reflectând „opiniile ferme” ale scriitorului nu doar pe tărâm literar, ci și – lucru mai rar întâlnit în restul operei sale – pe tărâm social și politic. Printre „opiniile ferme” ale scriitorului se numără și antipatia față de psihanaliza freudiană, antipatie pe care o va păstra până la sfârșitul vieții. În romanul autobiografic *Alte maluri*, Nabokov îl numește pe Freud „sarlatan vienez” ce călătorește „la vagonul de clasa a III-a a științei prin statul totalitar al mitului sexelor”.

Eseul *Ce trebuie să știe fiecare*, publicat pentru prima oară la Paris în revista emigrației ruse *Novii mir*, este un veritabil pamphlet antifreudist. Nenumăratele jocuri de cuvinte (specifice textelor nabokoviene, bazate nu numai pe multiplicarea sensurilor cuvintelor, dar și pe ceea ce Hlebnikov numea „explozia tăcerii limbii”) sporesc dificultatea traducerii. Notele încearcă să compenseze aceste carențe inerente oricărei traduceri.

putut însura cu mama mea, iar eu nu mă pot căsători cu a ta?” Un fleac, veți spune dumneavoastră. Cu toate acestea, în această puerilă anecdotă, se află întreaga esență a învățaturii despre complexe! Acest băiețandru, acest suflet curat și cinstit, căruia tatăl (un rutinar mărginit) îi refuză îndeplinirea unei pasiuni firești, fie va tăinui această patimă și va fi nefericit întreaga viață (complexul lui Tantal), fie își va omorî tatăl (complexul surghiunului), fie, în sfârșit, își va îndeplini dorința în poșida tuturor opreliștilor (complexul fericitei căsnicii). Să luăm alt exemplu. Să zicem că cineva simte un acces inexplicabil de frică, întâlnind în pădure un tigru. Cum se poate explica această frică? Un răspuns suplu și simplu, domnilor, ni-l dă psihanaliza: fără îndoială că, încă în fragedă pruncie, acest om s-a speriat de tigrul văzut în vreo ilustrație, sau de blana acestuia, ce se afla sub pianul mamei: această groază (*horros tigris*) continuă să existe în subconștientul lui, iar apoi la maturitate, la întâlnirea cu animalul real, se va exterioriza pe neașteptate. Dacă în pădure cu el s-ar fi aflat un medic cu scaun la cap, acesta i-ar fi putut extrage pacientului neînsemnata amintire, iar tigrului i-ar fi amintit pe scurt, cum el, tigrul, la timpul său, a gustat carne omenească, fapt ce l-a transformat în canibal. Urmarea discuției este evidentă pentru toată lumea.

Domnilor, verificați-vă visurile prin metoda psihanalizei. Care dintre noi, după o masă copioasă, nu a strigat „fiind în stăpânirea coșmarului” sau, după o vizită la lacul Vierwaldstateersee, nu a văzut în somn lacul Vierwaldstateersee? Dar de se întâmplă asta? Iată de ce. Cel care a mâncat trei sferturi de pască, iar noaptea a început să se lupte cu o corcitură de satir și mastodont, se află sub povara propriilor dorințe (erotice) nesatisfăcute. Lacul înseamnă același lucru.

Astfel, cu cât trăiești mai în voie; cu cât arăți mai multă bunăvoință față de cele mai mici dorințe ale tale, cu cât te arăți mai îngăduitor față de ele, cu atât vei vedea mai rar vise urâte și cu atât îți va fi sufletul mai sănătos. Într-adevăr, știința a demonstrat că unii împărați romani (vezi, de exemplu, *Decameromul*) nu vedeau vise deloc.

Domnilor, cu siguranță nu vă veți descurca în șuvoiul peștriș al vieții, dacă nu vă veți însuși un adevăr elementar: viața e stăpânită de sex. Penița cu care scriem iubitei sau datornicului nu reprezintă altceva decât elementul masculin, iar cutia poștală în care aruncăm scrisoarea – elementul feminin. Iată cum trebuie concepută viața cotidiană. Toate jocurile de copii, de exemplu, se bazează pe erotism (acest lucru trebuie susținut cu deosebită fermitate). Un băiat ce-și învârtă cu furie titirezul e în subconștient un sadic; mingea (de preferință de mărime mari) îi este dragă, pentru că îi amintește de sânul femeii; jocul de-a v-ați ascunselea este o dorință erotică (tainică, profundă) de reîntoarcere în pântecul mamei. Același complex al lui Oedip se reflectă în unele injurături din popor.

Oriunde ne-am arunca ochii sau privirea, peste tot vom da de sex.

Epoca noastră, domnilor, este epoca marilor transformări, frământări și cercetări. Ne aflăm în pragul unei posterități viitoare¹, încărcată de schimbări substanțiale și, în același timp, asemenea lui Orfeu, trebuie să curățim augustele grajduri ale trecutului. Înainte de război oamenii aveau o morală, vechea morală, dar acum ei au omorât-o, au îngropat-o, iar pe piatra funerară au scris: Oamenii aveau o morală, vechea morală, dar acum ei au omorât-o, au îngropat-o, și pe piatra funerară n-au scris nimic. În locul ei a apărut ceva nou, a apărut minunata zeiță a psihanalizei și, în felul ei (spre consternarea moralistilor ramoliți), ne-a explicat substratul suferințelor, bucuriilor și chinurilor noastre. Cine a folosit măcar o dată crema de ras „Catifelin”, va renunța pentru totdeauna la alte tipuri. Cine va privi măcar o dată lumea prin prisma „Freudismului pentru toți”, nu o va regreta.

Domnilor, uneori o simplă anecdotă poate exprima un adevăr profund. Voi da următorul exemplu: „Tată, vreau să mă însor cu bunica...” „Tatăl: „Nu vorbi prostii”. Fiul: „Dar de ce, tată, tu te-ai

¹ În text: „griadașciee budușceec”.

Dacă luăm în considerare profesiile arhicunoscute – sexul e desigur prezent: arhitectul face o casă (citește: face curte), cineoperatorul răsucește pelicula (citește: răsucește capul uneia), doctorița îngrijește bolnavul (citește: bolnavul se însănoșește și îi poartă de grijă doctoriței)².

Filologii vor confirma că expresiile: barometrul *scade*, o frunză *căzută*, un cal ce *cade* nu sunt decât apropouri (subconștiente) la femeia *de-căzută*. Comparați, de asemenea, expresiile „*traktirnyi polovoi*” sau „*polovaia triapka*” cu problema sexului³.

Tot aici vor fi introduse și cuvintele „*pol-goda*” [= o jumătate de an], „*polsajeni*” [= o jumătate de stânen], „*polkovnik*” [= colonel]⁴ ș.a.m.d.

Există destul de multe nume, pătrunse de erotism: Șura, Mura⁵, Liuba (de la „iubire”)⁶, Jenia (de la „soție”)⁷, iar la spanioli există chiar numele de Juan (de la „Don Juan”).

Orice ați face și orice ați gândi, țineți minte că toate actele și acțiunile, gândurile și ideile voastre pot fi explicate în mod satisfăcător, după cum am arătat mai sus. Folosiți soluția noastră patentată „Freudismul pentru toți” și veți fi mulțumiți. Am primit scrisori de recunoștință de la un număr mare de scriitori și pictori, de la trei ingineri, de la pedagogi, moașe ș.a.m.d. Acțiune imediată și plăcută. Orice om modern trebuie să-și facă rost de această soluție. De înaltă calitate, interesantă! Și deosebit de ieftină!

Prezentare și traducere de
DIANA TETEAN

² În limba rusă e un joc de cuvinte: „uhajivat” înseamnă atât „a îngriji, a purta de grijă”, cât și „a face curte”.

³ În limba rusă – joc de cuvinte, bazat pe omonimie: „*pol*” are atât sensul de „sex”, cât și de „dușumea, podea”. „*Traktirnyi polovoi*” = „ospătar”, „*polovaia triapka*” = „cârpă de spălat pe jos”, „*polovoi vopros*” = „problema sexului”.

⁴ Joc de cuvinte: „*pol*” în limba rusă vorbită se folosește adesea ca prescurtare a cuvântului „*polovina*” [= jumătate]. Foarte des sunt utilizate cuvinte compuse ca „*polceasa*” [= o jumătate de oră], „*polkilo*” [= o jumătate de kilogram] etc. Cuvântul „*polkovnik*” e introdus de Nabokov aici doar pentru plăcerea jocului.

⁵ „*Șura*” este diminutivul de la Alexandru sau Alexandra. „*Mura*” e un nume ce se dă, de obicei, pisicilor, dar e folosit și ca nume de alint cu sensul „pisicuța mea”. În limba vorbită, „*suri-muri*” se folosește cu sensul de „a avea o aventură de dragoste”.

⁶ „*Liuba*” este diminutivul de la „*Liubov*”, care înseamnă „dragoste”.

⁷ „*Jenia*” este diminutivul de la *Evgheii* sau *Evgheiiia*. Aici, joc de cuvinte: „*jena*” = „soție”.

Poeme de Henrik Nordbrandt

Poate cel mai poet între danezi, și cel mai puțin danez între poeți, se naște la 21 martie 1945 în Copenhaga (o întâmplare care de altfel îl irită teribil!). Studiază limbi orientale la universitatea din orașul natal. La 21 de ani debutează cu volumul *digte*, care e considerat un miracol liric. E primit de critici drept copil-minune sau chiar geniu. Colindă orientul, cu preferință pentru Turcia. Criticii îl compară cu Rilke, Trakl și Ekelöf. Mie mai mult îmi aduce aminte de Kavafis și de Panait Istrati. Actualmente trăiește retras undeva în Ankara și se zice că-și vizitează patria doar când trebuie să-și repare dantura. A tipărit vreo 11 volume de poezie, un jurnal de călătorie și traduceri din lirica turcă. Aproape toate poemele lui sunt unul și unul, purtând marca așa-zisului „stil clasic”, deci cititorul nu va fi deloc amuzat cu spectaculozități formale, ci mai degrabă tulburat de acea spunere a ființei care sublimizează locurile pe unde se întâmplă, dar și locurile pe unde nu apucă să se întâmple.

Nomazii se întorc acasă

Chiar liniile pe care le scriu nu mai vor
să se afle paralele.
Ele vor să se îndepărteze una de alta și de
mine.

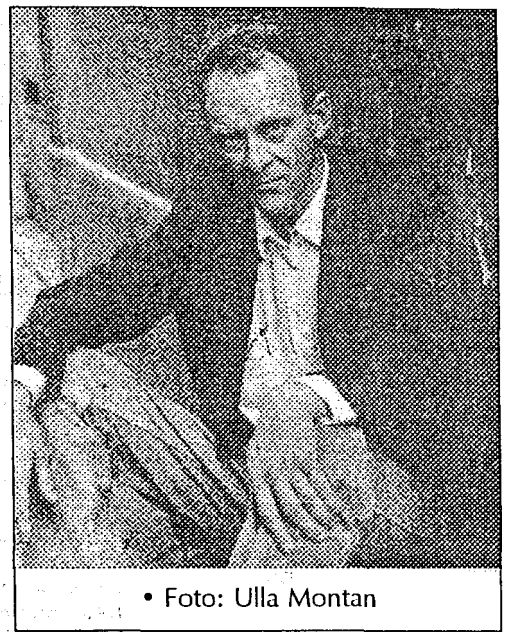
Una deschide ușa unei case din Himalaia
și ia apoi casa cu sine afară prin ușă
o alta o ia înspre America Latină să-și dea
duhul
într-un uitat trib de indieni, care o acceptă
o a treia îl caută pe Rimbaud bolnav de
febră într-un vis
dar acesta cu un gest obosit o alungă
împreună cu roiurile de muște și pânțărirea
frigurilor palustre
cea de a patra străbate o pădure extrem de
deasă
prea târziu spre a fi recunoscută de ai săi.
Numaidecât e pe cale să dispară sub frunze
și mușchi.

Din ce în ce mai nesigur scriu toate acestea
neîncetat scâzându-mă din propria umbră
care se subțiază în galbena iarbă de
octombrie.

Gândurile mi se revoltă. Liniile vor muri
în concursuri de împrejurări ce singure le
fes.

Condamnărilor la moarte ce indiferent le
semnez
neconținut camuflează noi teritorii în
conștiința mea
din ce în ce mai mult răcind marmura pe
care stau.
Amfiteatrul de mult s-a prăbușit și apoi din
nou
ne-a acoperit.

Accasta nu mai e o fară pentru civilizați.
Eu sunt pe cale de a mă întoarce împreună
cu un trib de nomazi
întru a cădea, când nu mai pot ține pasul
cu ceilalți.
Iar pietrele ce-mi vor acoperi mormântul se
afle deja în mâinile lor.

• Foto: Ulla Montan

Acasă

Încetul cu încetul toate locurile devin acasă:
Muntele roz
și laguna albăstrindu-se
și colbuita potecă ce le leagă
în lumina lunii pline.

Și casa de care ne-am îndepărtat
așa de tare
spre a putea locui în ea
are un singur, nesfârșit de lung
perete vărui.

Casele Domnului

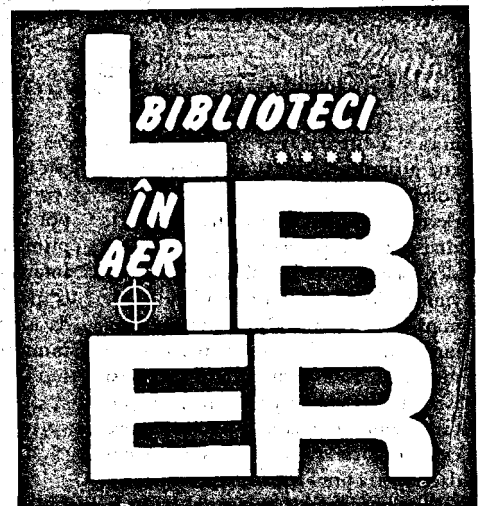
Pereții Caselor Domnului sunt doar pereți
cât timp nu sunt abisuri
iar ferestrele lor sunt doar ferestre
cât timp nu sunt pietre de mormânt.

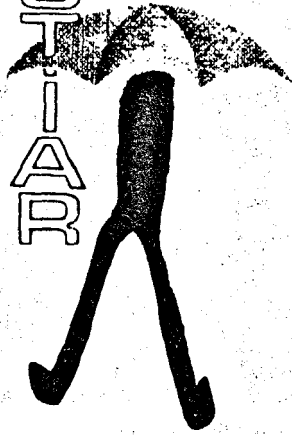
Cisternele doar cisterne
cât timp nu-s deșerturi
iar stelele doar stele
cât timp nu-s întrebări.

Doar sprijinit de pereți este posibil
a bea apa și a contempla
stelele prin ferestrele deschise
fără a întreba despre cauza setei.

Poeme preluate din volumele *Opbrud og ankomster* (1974), *Guds hus* (1977), *Spogelseslege* (1979).

Prezentare și traducere de
ALEXANDRU DOHI

Chic-Choc

À propos de cravată

mode și, tocmai de aceea, când se confruntau cu o civilizație modernă aveau loc adevărate catastrofe. Toruși, nu trebuie să te încrezi în mode, căci astfel devii superficial. (După mai '68, Claude Levi-Strauss a afirmat într-o conferință: „Acum, când structuralismul nu mai e la modă, putem să lucrăm în sfârșit în liniște.”) Consider că nici modelele vestimentare sau modelele design-ului automobilistic nu trebuie ignorate, ele fiind totuși forme ale artei. Adevărul e că există mașini mai frumoase decât multe tablouri expuse în galerii ori muzee. Și apoi trebuie să te interesezi de modele vestimentare chiar dacă îți cumperi lucruri noi o dată la câțiva ani. Umberto Eco mărturisea că adesea își pune stu-

Mode culturale au existat întotdeauna. Mai mult, culturile au nevoie de mode, căci modelele sunt asemeni unor idei noi pe care le luăm în doze mici pentru a nu resimți mai apoi un șoc mortal. În societățile primitive n-au existat

denții să aprecieze tablouri, când ei greșesc data înseamnă că n-au apreciat bine îmbrăcămintea personajelor, că n-au recunoscut, deci, stilul epocii respective, ceea ce e o lipsă de cunoștințe culturale. Mai mult, într-un interviu acordat anul trecut publicației *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, Umberto Eco afirma: „Modele au avantajul că la un moment dat trec. O direcție stilistică în *haute couture* nu va fi niciodată luată drept un adevăr absolut. De aceea îmi place moda, are ceva teatral în ea. Și nu mă dau înapoi de la acest joc: când îmi aleg o cravată, o aleg pentru a simboliza ceva și apoi observ influența ei asupra străinilor, pe care uneori îi și manipulez puțin. Ceea ce nu e rău. Sunt de modă veche. Îmi place cravata clasică, iar fără cravată nu mă simt la fel de bine ca atunci când o port. Este singura alegere pe care o fac dimineața. Deoarece port barbă nu trebuie să mă bărbieresc; astfel acord cravatei o atenție deosebită.”

A propos, cravata, deși are origine militară, ea poate exprima fantezia bărbatului modern încorsetat de altfel într-un costum destul de sec. După Dicționarul *Hachette*, cuvântul *cravate* s-a format prin franțuzirea cuvântului *Cro-*

ate; explicația este simplă: cavalerii croați purtau în jurul gâtului o fâșie de pânză. Cravata este ceea ce ne-a mai rămas din armură, „este un principiu și are rigooarea unui principiu”, după cum scria Felicien Marceau. Tocmai de aceea se regăsește în uniforme pionierilor, cerceșilor, cadrelor militare, polițiștilor, ceferiștilor, vatmanilor, ale organizațiilor calchiate după sistemul militar. Totuși, cum până în secolul al XIX-lea gustul pentru împodobire nu părea o frivolitate nedemnă de o ființă viilă, n-ar trebui să mire actuala tendință de „feminizare” a costumului masculin, începută prin transformarea cravatei din monotone fâșii de pânză în adevărate bijuterii brodate ori pictate manual. Dacă însă cravatele moderatului Jay Leno de la NBC reușesc să ne uimească de fiecare dată, cravatele prezentatorilor de la TVR ne plictisesc peste măsură. Poate că ei ar trebui să se informeze și cum se îmbracă oamenii din alte părți și să învețe cât și cum să se lase influențați de aceștia.

CECILIA CARAGEA

Caragiale, „alesul nostru”

(13)

„Să nu se schimbe nimica” (Farfuridi)

M-am întrebat nu o dată de ce personajul caragialian (nu numai Farfuridi) pledează per tru *neschimbare* politică, deși el se agită continuu, aleargă, „dacă o cer interesele”, pînă la epuizare și retorizează, cu faconda lui sforăitoare pe marginea „crizei” în care se află țara. Dar cînd să ajungă în pragul schimbării dă înapoi, el, sătulul de tiranie, se blochează și, speriat de ce-ar putea să fie, revine la matcă. Alternativa la climatul

current): Da! vom lupta contra (sughind și schimbînd tonul)... adică nu... Eu nu lupt contra guvernului!...” Cînd împrejurările îl pun într-o situație de răscruce începe dilema. Călea discursului devine întortocheată, ca la Farfuridi, care vrea schimbarea, fără a perturba ordinea dată, prin simpla schimbare de persoane. Și atunci: dacă nu se schimbă puterea, revizuirea e posibilă, iar dacă nu se revizuieste nimic, puterea se poate schimba, pe ici pe colo, par exemplu cu un nume ca al lui Farfuridi însuși. Genul proximal al acestei dileme tautologice este neschimbarea puterii.

Opțiunea pentru neschimbare survine din neîncrederea în lumea promisă. Caragiale aduce aminte de versul lui Grigore Alexandrescu: „De-mbunătățiri rele cu toți suntem sătuli”. Frica de mai rău, schimbarea

în care îi este dat să-și accepte destinul este gustată exclusiv la nivelul oratoriei pompoase, exprimată în contextul pre-electoral, cu spectacole carnavalesci, frizînd contestarea decisă a puterii, dar de ales îl alege tot pe fostul demnitar, convins în ultima clipă că e mai bine să rămînă cu „ai noștri”. Din prudență (sau din teamă!), el refuză să se pună rău cu puterea („Te joci cu puterea?”), nu-și iscălește reclamațiile prea dure, preferînd camuflajul anonimatului și, bineînțeles, evită conflictul direct cu guvernul, chiar dacă se lasă prins incidental de turmentația schimbării: „Cetățeanul (tîrît de

rea clientelei sătule cu alta hămesită, păcăleala produsă de schimbările anterioare („pleacă ai noștri, vin ai noștri”) pot intra în calcul. Neschimbarea exprimă filosofia unei lumi sceptice, derutate, ajunsă la starea de a nu mai „pofți” pe nimeni: „Eu nu poftesc pe nimeni, dacă e vorba de poftă...” (Cetățeanul turmentat).

V. FANACHE

• În *România literară*, nr. 12/1996, citim editorialul lui Nicolae Manolescu (și iarăși ni se face dor de cronica sa literară...), *Actualitatea lui Goga*; noi înșine vom începe în curînd publicarea unei selecțiuni din arhiva Goga. Foarte interesant serialul lui Virgil Ierunca despre Emmanuel Lévinas. Cît despre textul *Exil* al lui Norman Manea, el a fost publicat în *Apostrof*, nr. 9/1995, cu acordul lui Norman Manea însuși.

• Numărul 2/1995 al revistei *Le rameau d'or* este în întregime dedicat avangardei românești. Drept urmare, are caracter antologic, publicînd texte ale precursorilor acestei mișcări – Macedonski și Urmuz – apoi texte pro-

dache, ce încearcă să descifreze mecanismele complicate ale creației și publicării în România proletcultistă.

• În *Adevărul literar și artistic*, numărul 311, 24 martie 1996, citim următoarea afirmație pe care Daniel Dimitriu o face despre poezia Ilenei Mălăncioiu: „Poezia Ilenei Mălăncioiu e dificilă din pricina aparențelor care nu vor să ascundă nimic[...] E unul din motivele pentru care comentariul acestei poezii este pus și el în situația incomodă de a nu ezita, de a despărți apele de uscat, de a risca o judecată tranșantă. Asumîndu-mi acest risc, îndrăznesc să spun că Ileana Mălăncioiu este o mare poetă”. Toate bune și fru-

Revista revistelor

gramatice și literare ale avangardiștilor români. Splendid ilustrat cu reproduceri după Brăncuși, Marcel Iancu, Victor Brauner, M.H. Maxy etc., însoțit de un bogat aparat informativ, acest număr din *Le rameau d'or* este exemplar. Sugerăm editorilor să continue publicarea unor numere tematice de acest fel.

• În numărul 1/1995 al trimestrialei *Reviste de istorie și teorie literară* (după știința noastră, ultimul număr apărut), cu un sumar bogat și interesant, ne-au atras nu numai studiile (semnate de Șerban Foarță, G. Gibescu, L. Hanganu, Adrian Marino, Cornel Mihai Ionescu, Monica Spiridon, Șt. Borbély – al acestuia, între timp, apărut în volum –, Andrei Oișteanu, Florin Mihăilescu, Nicolae Țutulian), ci și portretul pe care Ovidiu Papadima i-l face lui Nichifor Crainic.

• Semnalăm apariția *Convorbirilor literare*, serie nouă, ianuarie 1996. Cu o redacție nouă și un format schimbat, numărul 1 al seriei noi pare cît se poate de promițător, Singurul lucru care nouă nu ne place este lîtera, prea mică pentru o lectură normală. Semnalăm studiul *Opera colectivă* al lui Emil Ior-

moase, dar care e riscul criticului? Că Ileana Mălăncioiu e o mare poetă se știe de cel puțin vreo 10-15 ani! Dacă Daniel Dimitriu a descoperit-o abia de-o săptămînă, îl privește personal, dar asta nu e un motiv de... izmeneală critică!

• Din numărul 15/1995 al prestigioasei reviste *Memoria* reținem îndeosebi evocarea lui Alexandru Zub (*Despre rezistența spirituală anticomunistă*) referitoare la părintele Gheorghe Chiuriac, fost elev al lui Nae Ionescu și una dintre personalitățile de tip teologic cu cea mai mare influență în spațiul concentraționar românesc.

• În *Jurnalul literar*, nr. 49-52, februarie-martie 1996, revistă cu foarte multe texte interesante, dar cu o machetă confuză, citim fragmente din *Jurnalul metafizic* al lui Grigore Popa (pe cînd publicarea lui în volum?), precum și fragmente din *Caietul albastru* al lui Nicolae Balotă. De semnalat, de asemenea, din acest număr dens, fragmentele (reconstituite în redacție) din faimosul jurnal al lui Gheorghe Ursu și „dialogul esențial” cu Adrian Marino.

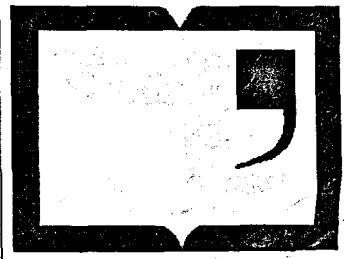
POESISIS

Revistă de poezie

• Numărul 1-2 (ianuarie-februarie) / 1996 al revistei *Poesis* oferă cititorului, cu o generozitate cu care ne-am obișnuit, pagini compacte de poezie și comentarii critice. Întreaga revistă este învăluită într-un halou de generozitate, ceea ce explică de ce, în mod firesc, nume cunoscute ale literaturii / poeziei actuale sînt alternate cu debutanți, de ce poeme excelente alternează cu pastişe poetice ale unor începători cu mîna încă nesigură, ce scriu în stilul, lesne recunoscut, al citorva poeți

consacrați; poemele Ilenei Băja, de pildă, sînt simple exerciții mimetice, poemele lui Valentin Iacob ori ale lui Mihai Octavian Ioana nu conving; poemul *Seara* al lui Nicolae Coandă sună grozav a Paul Celan etc. etc. Ne-a plăcut un (1) poem al Ionelei-Andrada Dobrei: „Albastrul soarelui / - credință în neant - / Dumnezeu nu mai există în / albastru. «Dumnezeu a / murit». Semnat: Nietzsche. / Contrasemnat: Dumnezeu. / Acum Nietzsche e albastru“. Cît despre comentarii, admirăm consecvența cu

care redacția se străduiește să mențină pulsul critic la zi; e o calitate din ce în ce mai rară a presei noastre literare. O observație, totuși, legată de prezentarea pe care Alexandru Pintescu o face grupării *Echinox* (v. p. 8-9). Echinoksiști și ne-echinoksiști sînt socotiți, de-a valma, ca aparținînd acestei grupări. Plăcerea dlui Pintescu de-a amesteca numele și ierarhiile, de-a înșira de-a valma, nici măcar în ordine cronologică, echinoksiști, colaboratori de-ai *Echinox*-ului, scriitori complet străini de acesta, și chiar dușmani ai grupării, ni se pare... fascinantă. Istoria literară este însă istorie, trecutul nu poate fi schimbat, așa că îi dorim dlui Pintescu mai multă precizie și prudență. Semnalăm interviul numărului, realizat de Grigore Șoitu cu Constantin Abăluță. Și, evident, așteptăm numărul următor.

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

ANA CORNEA
(secretară)
HORVÁTH SÁNDOR
VIRGIL LEON
LUKÁCS JÓZSEF
ȘTEFAN MELANCU
OCTAVIAN SOVIANY

Tehnoredactare:
ADRIAN MOLDOVANU

EDITORI:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Culturală Apostrof
Cont la Banca Dacia Felix:
în lei: 4109017192508
în valută: 4159017192508

Revista apare cu sprijinul

- Fundației Soros pentru o Societate Deschisă
- Fund for Central and East European Book Projects

ADRESA REDACȚIEI:

☒ 3400 Cluj
Str. Iașilor, nr. 14
☒ Tel., fax: 64/432.444

ADMINISTRAȚIA:

București, Calea Victoriei, nr. 133-135, tel. 6.507.496

Revista APOSTROF figurează în Lista-catalog a publicațiilor interne pe 1995, editată de RODIPET S.A., la poziția 4251.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122

Abonamentele se fac la toate oficiile poștale din țară și la redacție.

Revista poate fi cumpărată la:

- Cercul Militar Oradea - str. Mihai Eminescu, nr. 5.
- S.C. „Orfeu Ed.” S.R.L. - București, Bd. Dacia, nr. 12.
- Muzeul Literaturii Române - București, str. Fundației, nr. 4.
- Editura Cartea Românească - București, str. Gen. Berthelot, nr. 41.

Vignetele revistei reprezintă variațiuni grafice de Mihai Barbu după desene de Franz Kafka.

• *Michel de Ghelderode... trente ans après* (1995) este o culegere tipic universitară, editată de Facultatea de Litere din Cluj, cu largul concurs al Academiei Regale de Limbă și Literatură Franceză și al Universității Libere Bruxelles. Sînt reunite aici textele celui de-al treilea colocviu internațional *Michel de Ghelderode*, scriitor și dramaturg belgian important, puțin cunoscut în spațiul cultural românesc. În diversitatea tematică, aparținînd unor autori belgieni, americani, spanioli, polonezi, semnalăm atenției și studiile semnate de cîțiva universitari români: Mircea Em. Morariu, Rodica Lascu-Pop, Vasile Voia și Anca Măniușiu. Colaborează cel mai avizat ghelderodian european, profesorul Raymond Trousson, de la Universitatea Liberă din Bruxelles. Antologia, alcătuită și îngrijită de doamnele Rodica Baconsky și Rodica Lascu-Pop, este demnă de toată admirația.

• Editura „Cogito” din Oradea (director: poetul Ioan Tepelea) a lansat o colecție remarcabilă, „Penumbre” (coordonată de Ion Simuț), care continuă, în fel propriu, seria „Restituiri”, dirijată, de vremuri, de profesorul Mircea Zăciu. Iată primele trei apariții: *Mircea Streinul*, *Ion Aluion* (ediție, prefață și dosarul unei existențe de Ion Simuț); *Poemele lui Edgar Poe, traduse din limba engleză în forma lor, cu un studiu introductiv de Emil Gulian* (ediție de Liviu Cotrău); *Ady Endre, Singe și aur*, traducere de George A. Petre (ediție îngrijită de Nae Antonescu și Corneliu Bala).

@gito

Înmormîntarea în cer

(Urmare din p. 15)

...sunt, în stare s-o folosească“. Acum se mută, decisiv în a doua parte a vieții, pe destinul individului punit de greco, însă proiectat, la rîndul său, pe un plan mai larg, unde „cătărărea, luprăsterea, singherarea și pătimirea trupurilor, fie ele animale ori vegetale, fie umane, se concentrau într-un fuior de aer, se esențializau în sus, unde are loc miracolul alchimic al transfigurării“, așa cum se întîmplă cu trupul contelui Orgaz care, în tablou, devine renaștere și trup celest prin mijlocirea Fecioarei. De altfel, ca și în opera plastică unde se anulează distanța, respectiv separarea creatorului de imaginea creată - prin dedublarea autopoortretului sau prin reiterarea profilului sacerdotului în acela al lui Ioan Botezătorul - în confesiunea romanescă persoana întîi este aceea care realizează sudura dintre autor și „obiectivarea“ sa în El Greco.

Lectura cărții e așadar ascensională, la fel ca procesul de contemplare a tabloului, întrucît *Un mormînt în cer* -

roman al formației unui artist - e construit pe traseul la capătul căruia găsim, pură, meditația filosofică strînsă în cele două întrebări fundamentale: „Ce se va alege de lume fără mine? Ce se va alege de mine fără lume?“. Pe de altă parte, reflexia e diseminată pe tot parcursul confesiunii (asemeni negrului strălucitor de pe suprafața picturii) și datorită leitmotivărilor preluate, la modul descriptiv-interpretativ, din opera lui El Greco. Un atare motiv este *trandafirul*, a cărui apologie e făcută constant, de la descoperirea lui în poezia admiratului Dante pînă la sugerarea, pe pînză, a „ultimului continent al omului“, care „are forma unui trandafir“. O altă constantă este Toledo, însă nu atît orașul în sine (prezent, totuși, în primele capitole), cît *ideea de Toledo*, în spațiul căreia e posibilă încă, prin înmormîntarea „în cer“ a lui d'Orgaz, păstrarea unității dintre Acvilă și Cruce, pentru că, spune cretanul prin Vintilă Horia, „mă trag din Bizanț și din ideea lui imperială și creștină asupra Statului“. Asemenea motive, reiterate în cele două spații - plastic și literar - facilitează angajarea lecturii și pe un traseu circular, anume tabloul testamentar, isprăvit în momentul începerii confesiunii - narațiunea biografică implicînd și *poetica* tabloului - interpretarea finală a

pînzei în temeiul accepțiunii semiotice, după care nici o pictură nu poate exista în afara comentariului alcătuit, fatal oarecum, din cuvinte. Fiind rememorative, confesiunea personajului El Greco propune deci și o lectură hermeneutică unitară (în sens de: conjugată) a tabloului și romanului și asta dincolo de lectura numită înainte ascensională, în cheie ezoterică.

Un mormînt în cer, fără a depăși sau egala cel puțin romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* (1960), rămîne totuși notabil prin încercarea lui Vintilă Horia de a transfera spațiul plastic în acela al ficțiunii în proză. Dacă *Înmormîntarea contelui d'Orgaz* este și o replică la *Judecata de Apoi* a lui Michelangelo, confesiunea exilatului modern, devenit paradigmatic prin cărțile sale, se constituie în traducerea și, respectiv, în perechea literară a tabloului semnat de adevăratul El Greco, într-o altă epocă istorică, dar cu aceeași conștiință, neliniștită pînă la tragic, a existenței celor două lumi - „soma pieritoare și cea suflătoare“ - între care artistul de ieri și de azi pendulează în căutarea opțiunii ori se crucifică.

